

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»**

ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНИХ НАУК І СОЦІАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

Освітній рівень – магістр

на тему: **«ПРОБЛЕМА ЄДНОСТІ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ В ЗОВНІШНІЙ ТА БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКОГО ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ»**

Виконав:

студент 2-го року навчання
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
Хоцянівський Костянтин Вікторович

Керівник:

Краєв Олександр Валерійович
старший викладач
кафедри міжнародних відносин

КИЇВ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄДНОСТІ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	4
1.1. Визначення основних понять: «союз», «єдність» та «стратегічна автономія» ...	4
1.2. Теоретичні підходи та методи дослідження зовнішньої та безпекової політики ЄС	10
РОЗДІЛ 2. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРІВНЯННЯ ПЕРСПЕКТИВ	20
2.1. Емманюель Макрон: від «голуба» до «яструба»	20
2.2. «Business as usual» та політична турбулентність: кейси енергетичної та зернової кризи у Європі	30
2.3. Позиції європейських правих сил щодо підтримки України на прикладі «Альтернативи для Німеччини» Аліси Вайдель та «Національного об'єднання» Марін Ле Пен	41
РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНИЙ ВЕКТОР ЄВРОБЮРОКРАТІЇ: УТВЕРДЖЕННЯ НАДНАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ	53
3.1. Інструментарій Європейської комісії у кристалізації єдності у зовнішній та безпековій політиці	53
3.2. Створення європейської армії як ключовий фактор утвердження стратегічної автономії Європейського Союзу	63
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:	77
АНОТАЦІЯ	102

ВСТУП

Існування Європейського Союзу – унікальний випадок інтеграції у єдиний економічний і соціокультурний простір двадцяти семи різних держав, уряд кожної з яких, перш за все, керується національними інтересами власної держави. Утвердження єдиного європейського простору стало одним з найбільш значущих маркерів процесу глобалізації, яка відбувалась поступово у період після завершення Другої Світової війни. Сьогодні ж, у період деглобалізації, ЄС постає перед найсерйознішими викликами у своїй історії, тож лише спроможність Союзу протистояти зовнішнім загрозам визначить подальшу долю цього унікального об'єднання. Російське повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 році стало критичним викликом для Європейського Союзу в сфері спільної зовнішньої та безпекової політики. Виклики, що постали перед ЄС, зумовлені війною в Європі, виявили як потенціал наднаціонального утворення до політичної мобілізації, так і його внутрішні обмеження, зумовлені різним історичним досвідом, геополітичними пріоритетами та економічними інтересами. У цьому контексті дослідження проблеми забезпечення єдності серед країн-членів ЄС набуває особливої **актуальності**, оскільки безпосередньо пов'язане з ефективністю зовнішньої політики Союзу, його суб'єктністю на міжнародній арені та здатністю до реагування на наявні та потенційні виклики.

Мета дослідження: з'ясувати, як в умовах російсько-української війни забезпечується єдність держав-членів ЄС у зовнішній та безпековій політиці.

Завдання дослідження:

1. Концептуалізувати поняття «союз», «єдність» та «стратегічна автономія» у контексті зовнішньої політики ЄС.
2. Систематизувати основні методологічні підходи до аналізу єдності ЄС у сфері безпеки.
3. Встановити еволюцію позиції Емманюеля Макрона (від «голуба» до «яструба») щодо підтримки України.

4. Виявити наслідки «business as usual» підходу для координації дій ЄС у відповідь на російське повномасштабне вторгнення на територію України на прикладі енергетичної та зернової кризи.

5. Висвітлити основні позиції правих сил Європейського Союзу щодо підтримки України на прикладі «Альтернативи для Німеччини» та «Національного об'єднання».

6. Виокремити інструменти та механізми Єврокомісії для забезпечення єдності у зовнішній та безпековій політиці.

7. Визначити, яким чином створення європейської армії забезпечує утвердження стратегічної автономії ЄС

Об'єкт дослідження: зовнішня та безпекова політика ЄС.

Предмет дослідження: єдність держав-членів ЄС у зовнішній та безпековій політиці в умовах російсько-української війни.

Структура дослідження: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел і літератури, що містить 217 позицій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЄДНОСТІ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Визначення основних понять: «союз», «єдність» та «стратегічна автономія»

Першим поняттям, який необхідно концептуалізувати у контексті розгляду спільної політики ЄС є «союз». Дослідники вже довгий час намагаються підібрати якомога глибше визначення для цього терміну саме у контексті європейського наднаціонального утворення, адже утвердилася думка, і про це пише у своїй роботі Марек Главац, що ЄС «менше за державу, більше за міжнародну організацію» (Hlavac, 2010).

Визначення поняття «союзу» у контексті такого утворення має покривати як економічний, так і політичний та безпековий виміри. Так, Європейська комісія визначає, що економічний союз передбачає координацію економічної та фінансової політики та спільну монетарну політику (European Commission, n.d.-a). Також не можна забувати і про утвердження євро як спільної валюти, тож ми маємо говорити і про валютний союз, який передбачає прийняття єдиної валюти та координацію валютної політики між державами-членами (European Union, n.d.-a).

У рамках ЄС розвивається концепція Спільної зовнішньої та безпекової політики, а отже варто також звернути увагу на визначення союзу Свенном Біскопом, який, звертаючи увагу, перш за все, на безпековий аспект, визначає союз як «рамку, в якій держави-члени інтегрують свої можливості та стратегії для колективного подолання спільних загроз безпеці» (Biscop, 2015).

У першу чергу ЄС є політичним союзом, який Майкл Берджесс називає «системою, в якій суверенні держави співпрацюють з узгоджених питань,

зберігаючи при цьому національний суверенітет в ключових сферах», що відображає структуру ЄС (Burgess, 2000).

Юрген Габермас розглядає союз не лише як інституційну структуру, а й як спільноту солідарності та спільної політичної волі, сформовану через демократичну легітимацію (Habermas, 2012).

Девід Мітрані описує союз як «систему спільного управління, що розвивається через співпрацю в певних секторах, яка поступово нарощує політичну інтеграцію» (Mitrany, 1966). Це дуже важливо у контексті ЄС, адже ще від самого початку у період після Другої світової, починаючи від Європейського об'єднання вугілля та сталі, а пізніше Європейської економічної спільноти та Європейського Союзу, можна спостерігати поступову політичну інтеграцію європейських держав у межах такого об'єднання.

Для своєї роботи ми обрали основоположним визначення Пола Крейга та Грейна де Бурка, які розглядають союз як «політичну сутність, утворену добровільним об'єднанням суверенних одиниць у рамках спільної інституційної структури, де певні компетенції об'єднуються або передаються спільним інституціям» (Craig, P., & de Búrca, G., 2020). Така дефініція найглибше пояснює концепцію союзу у рамках дослідження політики ЄС, адже не концентрується лише на певному аспекті, а дає широке визначення того, як у рамках Європейського Союзу утворюється спільна інституційна структура.

«Єдність» – друге поняття, яке варто концептуалізувати у нашій роботі. Девіз Європейського Союзу «Єдність у різноманітності» відображає концепцію, за якою єдність вимагає не одноманітності, а радше гармонізації різних культур та поглядів (European Union, n.d.-b). Таким чином, перш за все варто говорити про те, що єдність означає не уніфікацію, а об'єднання зусиль на основі спільних засад навколо спільної мети. Ян Меннерс вводить концепцію ЄС як «нормативної сили», припускаючи, що єдність досягається шляхом просування та дотримання спільних цінностей і норм, таких як демократія та права людини (Manners, 2002). Таким

чином, автор визначає спільні засади, на яких стоїть Європейський Союз і той базис, який формує спільну політику об'єднання.

Майкл Е. Сміт визначає єдність як «послідовний та скоординований підхід до зовнішньої діяльності з боку багатьох учасників, які спільно використовують інституційні та нормативні рамки», підкреслюючи важливість узгодженості у зовнішній політиці та політиці безпеки (Smith, 2004). Автор відзначає важливість спільних інституцій у процесі координації колективної політики. Цю думку підтримує і Ернст Б. Хаас, який концептуалізував єдність у регіональній інтеграції як «процес, за допомогою якого політичні актори в кількох різних національних умовах переконуються змістити свою лояльність, очікування та політичну діяльність до нового центру», підкреслюючи роль наднаціональних інституцій у сприянні єдності (Haas, 1958).

Виходячи з теорії реалізму, важливо визначити, що, кожна держава, перш за все, опікується власними національними інтересами, а її влада не бажає передавати такі питання на наднаціональний рівень. Постає питання того, як пришвидшити процес узгодження політики і Юрген Габермас дає на нього відповідь, стверджуючи, що кризи можуть каталізувати глибшу інтеграцію та єдність між державами-членами ЄС, оскільки вони змушені діяти колективно для вирішення спільних викликів (Habermas, 2012).

Найбільшою кризою у Європі за останні десятиліття стала повномасштабна російсько-українська війна, яка потребує узгодженої реакції з боку Європейського Союзу на такий безпековий виклик для об'єднання. Софі Ванхунакер та Кароліна Поморська описують єдність у контексті Спільної зовнішньої та безпекової політики (СЗБП) як «ступінь, до якої держави-члени координують та узгоджують свою політику та дії в рамках інституцій ЄС (Vanhoonacker & Pomorska, 2013). Знову ж таки, автори звертають увагу на те, що усі 27 держав-членів не можуть надати ідентичну відповідь на певну подію, адже уряди кожної з країн, перш за все, визначають власну стратегію дій за цих обставин, виходячи із власних національних

інтересів. Таким чином, вчергове йдеться не про уніфікацію, а про координацію зусиль.

Для дефініції поняття «єдність» у власному дослідженні, ми обрали визначення Крістофера Гілла, який розглядає єдність у зовнішній політиці як «здатність групи держав представляти узгоджений та спільний фронт у своїх зовнішніх відносинах, заснований на спільних інтересах чи цілях» (Hill, 1993). Таким чином, автор говорить про те, що єдність визначається спільними інтересами, узгоджується державами-членами та не є константою, а потребує постійної підтримки, адже йдеться про спроможність держав підтримувати існування такої узгодженої позиції протягом довгого періоду часу.

Третім концептом, значення якого необхідно розкрити, є «стратегічна автономія». Він з'явився у вжитку за часів президенства Шарля Де Голля для позначення політики, за якої Європа мала позбутися надмірного стороннього впливу на себе збоку Сполучених Штатів Америки. У статті «Європа як сила, європейський суверенітет, стратегічна автономія: дебати, що рухаються до асертивної Європи» французький дипломат Максим Лефевр стверджує, що «стратегічна автономія для суверенітету - це те саме, що засоби для мети» (Lefebvre, 2021).

Перша поява терміну у офіційних документах датована 2013 роком у французькій Білій книзі з питань оборони і національної безпеки, де йдеться про «автономію Франції у прийнятті рішень і діях», засновану на «національному контролі над можливостями, життєво важливими для її оборони і безпеки» (Ministère de la Défense, 2013). Таким чином, відзначаємо, що «автономія» має стосуватись не лише дій, а й процесу прийняття рішень, звідки впливають ці дії. У Стратегічному огляді 2017 року повторюється, що «Франція повинна зберегти свою здатність самостійно приймати рішення і діяти для захисту своїх інтересів» (Ministère des Armées, 2017). Тобто також можемо відзначити, що якщо стратегічна автономія має бути «засобом для мети», то на національному або

наднаціональному рівні потрібно говорити, що вона виступає засобом для реалізації інтересів держави чи Союзу.

Франція не обмежується впровадженням цього концепту лише на національному рівні, головним чином республіка просуває його на рівень ЄС. У франко-британській декларації Сен-Мало (4 грудня 1998 року), яка започаткувала безпекову і оборонну політику ЄС, згадується «автономна здатність до дій, підкріплена надійними збройними силами, які мають засоби і волю використовувати їх для реагування на кризові ситуації» (House of Commons Defence Committee, 1999).

Сам термін «стратегічна автономія» офіційно з'явився в повідомленні Комісії і висновках Ради ЄС щодо європейської оборонної промисловості вже у 2013 році, а потім у глобальній стратегії ЄС у сфері зовнішньої і безпекової політики, розробленій під егідою Федеріки Могеріні в 2016 році, де зазначалося про «здатність діяти автономно, коли і де це необхідно, і з партнерами, де це можливо». (Lefebvre, 2021) Апеляція до партнерів символізує небажання розривати зв'язок із США і НАТО, а утверджувати «автономію» паралельно. При цьому з 2013 по 2016 рік вона переважно розглядалася як підхід до питань безпеки і оборони, а у 2017-2019 роках розглядалася як спосіб захисту європейських інтересів у несприятливому геополітичному середовищі, позначеному Брекзитом, президентством Д. Трампа і зростаючою міццю Китаю. У 2020 році пандемія Covid 19 змістила фокус на зменшення економічної залежності від іноземних ланцюгів постачання (Damen, 2022-a).

Президент Емманюель Макрон вперше використав термін «стратегічна автономія» в контексті європейської безпеки у 2017 році під час виступу в Сорбонському університеті (Élysée, 2017). Очільник Франції стверджував, що Європа повинна розбудовувати свою обороноздатність, щоб бути здатною захистити себе в умовах, коли тодішній президент США Дональд Трамп погрожував припинити фінансування НАТО з боку США. (Vohra A., 2023) Таким чином, можна спостерігати визначення, за яким «автономія» у сфері безпеки

означає спроможність захистити свої кордони за умови відсутності Сполучених Штатів у ролі союзника. Тим не менш, не можна сказати, що позиція Е. Макрона стала безапеляційною, і ми ще довго могли спостерігати як європейські «think-tank» організації не наважувались визнати, що справжня автономія починається з моменту, коли США перестає розглядатись як необхідна частина колективної відповіді на загрозу для Європи. У 2018 році у статті *«Стратегічна автономія: шлях до «європейського суверенітету» в обороні?»* аналітичного центру Європейський інститут безпекових досліджень (EUISS) «стратегічна автономія» ЄС означає здатність Союзу діяти самостійно в міжнародних справах, зокрема в питаннях безпеки та оборони, без значної залежності від інших глобальних акторів, таких як США або НАТО (Fiott, 2018). У 2022 році у звіті *«Стратегічна автономія ЄС 2013-2023»* зазначається та ж позиція: «Стратегічна автономія» передбачає здатність ЄС самостійно реагувати на виклики та кризи, зокрема у сферах безпеки та зовнішніх відносин, без значної залежності від зовнішніх партнерів (Damen, 2022-b).

У цьому дослідженні ми також будемо використовувати дефініцію Барбари Ліперт, авторки публікації *«Європейська стратегічна автономія: актори, проблеми, конфлікти інтересів»*, у якій «стратегічна автономія» визначається як здатність визначати пріоритети і приймати рішення в питаннях зовнішньої політики і безпеки, а також мати інституційні, політичні і матеріальні можливості для їх реалізації - у співпраці з третіми сторонами або, в разі необхідності, самостійно (Lippert, 2019). Це визначення є найбільш повнозначним і виступає дороговказом для ЄС щодо того, які умови необхідно виконати, щоб вважатися справді суб'єктом актором на міжнародній арені.

1.2. Теоретичні підходи та методи дослідження зовнішньої та безпекової політики ЄС

Російське вторгнення в Україну стало випробуванням для європейської солідарності. ЄС, який часто критикували за бюрократію та розбіжності, цього разу продемонстрував несподівану єдність. Було узгоджено сімнадцять пакетів санкцій, утверджено два фонди військової допомоги для України з капіталом 12 мільярдів євро, що зробило ЄС як наднаціональну інституцію третім найбільшим постачальником зброї до України після Сполучених Штатів та Німеччини (European Union, 2025-a). А якщо рахувати загальну допомогу для України включно із внесками країн-учасниць, то Європейський Союз виступає найбільшим донором допомоги для України під час війни (Wolf, C., & E. Davis Jr., 2024). Пояснення такої політики Союзу криється в механізмах колективної дії – теорії, яка пояснює, як групи долають власні інтереси заради спільної мети.

Окрім того, варто пояснити дії ЄС із допомоги Україні через призму політичного реалізму, лібералізму та конструктивізму. Реалізм у міжнародних відносинах розглядає держави як раціональних акторів, які діють у умовах анархії міжнародної системи, де відсутній наддержавний арбітр. Кожен гравець прагне максимізувати власну безпеку та вплив, що нерідко призводить до конфліктів. Як зазначають дослідниці Сидорук, Павлюк та Августюк у своїй статті «Вплив російсько-української війни на європейську безпеку», російсько-українська війна стала найбільшою кризою на кордонах ЄС за увесь час його існування (Avhustiuk, M., Sydoruk, T., & Pavliuk, V., 2023). Інтерес Європейського Союзу полягає у стримуванні Росії та забезпечення стабільності Європи. При цьому влада Брюсселю не зацікавлена у розгромі Росії, адже це несе ризики пов'язані з розповсюдженням ядерної зброї, новими хвилями міграції та нестабільності у регіоні. У такій парадигмі Європейський Союз надає Україні військову, економічну та політичну допомогу у намаганні забезпечити підтримку балансу сил, за якого Євросоюз виконає цілі поставлені перед собою у рамках конфлікту. При цьому, у

кожного з національних урядів усередині ЄС є власні інтереси, які вони намагаються забезпечити – цим пояснюється затримка із введенням санкцій, продовження торгівлі з Росією та, наприклад, блокування фермерами з Польщі, Угорщини, Румунії та Словаччини кордону для потрапляння українського зерна на європейський ринок.

З ліберальної точки зору, міжнародні відносини формуються не лише через силу, але й через співпрацю, міжнародні інституції та взаємозалежність. Це дозволяє стверджувати, що підтримка України зі сторони Союзу пояснюється захистом ліберального міжнародного порядку, або порядку, заснованого на правилах та усіх тих інституцій, які є його частиною.

ЄС наголошує на порушенні Росією Статуту ООН та Гельсінського акту (European Union, 2025-b). У такому випадку санкції – це не політика послаблення Росії у рамках концепції балансу сил, а покарання за порушення міжнародних норм. Одним з підходів у рамках ліберальної концепції була упевненість у тому, що геоекономікою можна замінити геополітику. Це твердження неявно можна було прослідкувати у книзі Френсіса Фукуяма «Кінець історії», у якій він зазначав: «Напевно ми стаємо свідками кінця історії як такої: це означає кінцеву точку ідеологічної еволюції людства і універсалізацію західної ліберальної демократії, як кінцевої форми людського правління» (Fukuyama, 1992).

Лібералізм відводить особливу роль інституціям, що ми бачимо у діяльності Європейського Союзу як наднаціонального актора, який через власні інституції формулює єдину позицію двадцяти семи держав щодо російсько-української війни.

З точки зору конструктивістів, міжнародні відносини формулюються через ідеї, норми та ідентичності, а не лише через матеріальні інтереси. У такому випадку Євросоюз, що базується на цінностях прав людини, демократії та вільному ринку виступає захисником України, яка намагається сповідувати ті ж самі принципи і поступово інтегруватися до євроатлантичних структур. Росія ж виступає відвертим антагоністом, який нехтує базовими принципами, покладеними в основу

Євросоюзу. Конструктивізм концентрується на символах і через цю призму можемо розглянути жести солідарності з Україною з точки зору країн-членів ЄС, що формують спільну "європейську ідентичність". Війна є викликом для цієї ідентичності, адже перебуває під загрозою Росії, яка має зовсім іншу ідеологічну базу і намагається просувати її на своїй периферії та далеко за її межами, об'єднуючись із авторитарними режимами Африки та Азії.

Одним з дослідників, чий науковий доробок частково також можна віднести до теорії конструктивізму, є Самюель Гантінгтон, який не погоджується із Френсісом Фукуямою і зазначає: «момент ейфорії після закінчення Холодної війни породив ілюзію гармонії, та вже скоро виявилось, що це була саме ілюзія», та в іншій частині додає: «зіткнення наддержав змінилося зіткненням цивілізацій» (Huntington, S., 2013). У своїй книзі він виділяє дев'ять цивілізацій: Західну, Конфуціанську, Японську, Ісламську, Індуїстську, Православну, Латиноамериканську, Африканську та Буддистську. При цьому, за теорією Гантінгтона, держави об'єднуються навколо системоутворюючих, головних країн свої цивілізації. У розумінні політолога, люди визначають себе за походженням, цінностями, мовою, релігією та звичаями. Вони ідентифікують себе з культурними групами: племенами, етнічними групами, релігійними общинами, націями і – на найширшому рівні – цивілізаціями. Україну він відносить до держав, що знаходиться на «лінії розлому» і перебуває у сфері інтересів конкуруючих цивілізацій (Huntington, S., 2013). У основі планів щодо поглинання України Росією лежить саме цивілізаційна теорія, і ідея «руського мира», яку пропагує Володимир Путін, чиї аргументи гуртуються на тих же цивілізаційних аспектах: спільність віри, спільність мови та спільність історії. У той же час Європейський Союз підтримує подальшу інтеграцію України до Заходу, або, як би визначив Гантінгтон, до Західної цивілізації. Дослідник Ахмед Хасан у роботі «Російсько-українська війна та її наслідки для міжнародної безпеки: геополітичне бачення» погоджується із тезами Гантінгтона та розглядає російсько-українську війну саме через призму «зіткнення цивілізацій» (Hassan, A., 2022). У той же час Е. Стоутон, розглядаючи зовнішню політику Президента Е. Макрона, вказує на те, що той оперує поняттям

«Європейської цивілізації», яка об'єднується у відповідь на виклики сучасності та має давати спільну відповідь на загрози, що стоять перед нею (Staunton, E., 2021).

Ми не можемо говорити про те, що один з цих трьох підходів є єдино правильним, натомість спостерігаємо поєднання різних світоглядних принципів. Теоретичне підґрунтя нашого дослідження, тим не менш, спирається в основному на парадигму політичного реалізму, що, як вже сказано вище, ґрунтується на прагненні держав до безпеки та збільшенні власного впливу на міжнародній арені (Morgenthau, H. J., 1948). Звісно, інші дослідники можуть висловити сумніви у раціональності такого погляду на Європейський Союз, котрий найчастіше асоціюється з нормами лібералізму чи конструктивізму, проте у нашому дослідженні ми концентруватимемося на тому, який інструментарій використовує Європейська комісія для забезпечення єдності у зовнішній та безпековій політиці у період гарячої фази війни у Європі. Таким чином, це дозволяє стверджувати, що європейська бюрократія діє з метою насадження наднаціонального інтересу ЄС, який також полягає у забезпеченні безпеки та збільшенні впливу, що цілком відповідає парадигмі політичного реалізму.

Джерельна база дослідження – основоположні договори щодо функціонування ЄС та роботи дослідників щодо забезпечення прийняття рішень усередині Європейського Союзу.

У 1992 році було укладено Маастрихтський договір, що на базі Європейської економічної спільноти створював нову структуру – Європейський Союз. Це був новий етап у процесі європейської інтеграції, у результаті якого були закладені підвалини для запровадження єдиної валюти та спільної зовнішньої та безпекової політики Союзу (СЗБП) (The Maastricht treaty, 1992). Ця політика має на меті формування спільної оборонної політики, яка може, зрештою, привести до єдиної системи оборони. Розділ V договору визначає не тільки завдання СЗБП, а й специфічні юридичні інструменти їх реалізації — спільні дії та спільні позиції, застосування яких ухвалюється одностайним голосуванням у Раді.

Другий фундаментальний договір щодо продовження інтеграції країн-членів у питаннях зовнішньої політики – Амстердамський договір (The Amsterdam Treaty, 1999), у рамках якого було ухвалено рішення про запровадження спільної стратегії ЄС на міжнародній арені, а також було дозволено, за певних умов, використання голосування кваліфікованою більшістю.

Третім важливим стовпом формування єдиного зовнішньополітичного вектору стало підписання Лісабонського договору (The Lisbon treaty, 2009), який приймався у спробі замінити провалений проєкт Конституції ЄС, у рамках якого було запроваджено посади Президента Європейської Ради та Високого представника Європейського Союзу із закордонних справ та політики безпеки.

Переходячи від основоположних договорів до робіт дослідників, варто вказати, що, перш за все, основою для нашого аналізу стала робота Менкура Олсона «Логіка колективної дії», у якій він досліджує як державні та недержавні актори співпрацюють для вирішення глобальних проблем, незважаючи на відсутність центрального органу влади. Запропонована ним Теорія колективної дії пояснює складність у вирішенні певних проблем через проблеми суверенітету, конфлікти щодо пропорційності розподілу та стимули до паразитарної поведінки (Менкур О., 2004).

Проблематику спільних дій ЄС у політиці безпеки також досліджував Антоніо Міссіролі у роботі «Європейська безпекова політика: виклик когеренції». У ній він зазначав, що саме кризові ситуації, наприклад, війни, створюють найбільші загрози для впровадження узгодженої політики (Missiroli, A.).

Важливою у нашій роботі є апеляція до Роберта Патнема, який у 1988 запропонував модель дворівневого аналізу переговорного процесу між державами, яка дає значно ширший погляд на процес узгодження рішень усередині ЄС (Putnam, R. D., 1988). Власне, у моделі Патнема лежить старий принцип: «зовнішня політика є продовженням внутрішньої», точно так само як і навпаки. Обидві сфери є взаємозалежними, тож неможливо розглядати їх у відриві одна від одної. Окрім того, цю модель якісно розширюють Леденьова та Дем'янчук у роботі «Угода про

асоціацію між Україною та ЄС крізь призму моделі «дворівневої гри» Роберта Патнема» (Дем'янчук та Леденьова, 2016). У ній дослідники відзначають, що для ширшого розуміння потрібно додавати ще два об'єкти аналізу: співпраця ЄС як наднаціональної інституції із країнами-членами ЄС та міжурядові зв'язки між країнами-членами ЄС. Це також релевантно і для нашого дослідження, як і для будь-якого іншого дослідження діяльності Європейського Союзу, адже ігнорування цих двох факторів залишить дослідження неповним, ігноруючи національні інтереси держав та узгодження позицій державами у рамках наднаціонального блоку.

Якщо тема проблематики узгоджених дій з боку ЄС є глибоко дослідженою, то тема російського повномасштабного вторгнення в Україну в контексті європейської політики залишається відносно новою, оскільки усі нині працюючі дослідники є сучасниками подій, а тому неможливо повністю досягнути і всебічно дослідити війну у період бойових дій, які тривають. Тим не менш, наприклад, Джорджі Бадридзе у роботі «Російсько-українська війна та безпекова політика ЄС» вказує на значний вплив згаданої війни на внутрішню та зовнішню політику Європейського Союзу у сферах економіки, енергетики та забезпечення безпеки (Badridze G., 2024). Він досліджує значення війни для безпеки у регіоні Чорного моря, а також зазначає про значний вплив бойових дій на формування нової геополітичної реальності, у якій одним з головних факторів виступатиме силовий аспект. До нього доєднується Ріма Мукарзель зі своєю роботою «Російсько-українська війна та її трансформаційний вплив на динаміку європейської безпеки: зміна влади, нові виклики та майбутні наслідки», у якій відзначає передусім зростаючу загрозу для країн Балтії, а отже і НАТО, до якого входять майже усі члени ЄС (Mukarzel, R., 2023). Окрім того, Олексій Буряченко зазначає, що російсько-українська війна стала каталізатором політичного пробудження Європи (Buriachenko, O., 2024)

Логічною відповіддю для Європейського Союзу в умовах усе більшої невизначеності та геополітичних змін стало збільшення популярності ідеї

стратегічної автономії Європи, яка стала елементом політичного дискурсу ще з часів Президента Де Голля, але перебувала на маргінесі в умовах, коли Сполучені Штати виступали гарантом безпеки Європи під час Холодної війни та в умовах проголошеного Френсісом Фукуямою «кінця історії», коли лідери більшості європейських держав не мислили категоріями геополітики. Так, наприклад, Фредерік Мауро у роботі «Стратегічна автономія у центрі уваги: новий Святий Грааль європейської оборони» зазначає, що у останні роки концепція «стратегічної автономії» набирає популярності у Брюсселі. Він доводить це аналізом документів на оборонну тематику, що йдуть від Європейської комісії та Європейського парламенту (MAURO, F., 2018). У роботі «На шляху до нової парадигми відкритої стратегічної автономії?» Ерік Ван ден Абель звертає увагу на стратегічну автономію щодо питань економіки та політики «зеленого переходу» (Van den Abeele, É., 2021). Проте дедалі більше дослідників говорить про необхідність забезпечити автономію ЄС у безпековій компоненті. Деякі науковці, як, наприклад, Джолієн Говорт, зазначають, що в довгостроковій перспективі стратегічна автономія ЄС стане можливою завдяки зміцненню відносин між ЄС і НАТО, а не зосередженню на оборонних ініціативах, що здійснюються лише Союзом (Howorth, J., 2019). Інші ж дослідники наголошують на тому, що хоча від НАТО і не потрібно відмовлятися, проте необхідно зменшувати присутність Сполучених Штатів на континенті. Цей підхід у Європейському Союзі асоціюється переважно із Президентом Макроном, який радше не є атлантистом, шукаючи можливості для проведення Францією власної зовнішньої політики, цілі якої можуть не збігатися із цілями США. Той самий підхід очільник Франції намагається популяризувати у межах Європейського Союзу. Рональд Тірські у роботі «Світ Макрона: як новий президент змінює Францію» зазначає, що дії Франції за президенства Макрона супроводжуються риторикою глави держави, яка вказує на необхідність остерігатися беззастережного слідування політиці США та прагнення до ролі Франції та ЄС як незалежного актора і «балансуючої сили» (Tiersky, R., 2018). Томаш Млинарські у роботі «Наслідки зміцнення «європейської стратегічної автономії» та оборонних спроможностей для зростання глобального значення і

впливу Франції» зазначає, що під час російсько-української війни Франція здобуває більший геополітичний вплив просуваючи «стратегічну автономію» (Mlynarski, 2023), а Томас Гомарт у статті «Макрон, дипломат: нова зовнішня політика Франції» пише, що президент використовує концепт автономії для просування французьких інтересів, а саме лідерства у ЄС як найбільшої військової потуги Союзу (Gomart, T., 2018).

Цікавим для дослідження також є майбутнє європейської безпеки. Дослідниця Стефані Гофман у роботі «Організація європейської безпеки в чергову геополітичну епоху: консенсусний ескапізм чи компартменталізований багатосторонній розвиток?» зазначає, що є два головних варіанти розвитку подій – уникнення консенсусу та його утвердження на базі політики мультилатералізму. (Hofmann, S. C., 2025).

Дослідник Поліщук у своїй роботі «Ціннісні засади колективної дії у сучасному суспільстві» вказує на те, що саме спільні цінності слугують ключовим фактором для подальшої співпраці (Поліщук, 2016), проте, саме безпекове питання стане найбільшим випробуванням для 27 країн-членів Європейського Союзу і цінностей цих держав, адже воно вимагає пожертвування вагомої частини суверенітету до наднаціональної структури, при цьому вимагаючи активної участі кожної держави у забезпеченні безпеки інших країн-членів, на відміну від НАТО, де переважна роль захисника відводиться одній або кільком державам, які виступають гарантами безпеки для інших.

Таким чином, зазначене вище дозволяє зробити висновок, що, незважаючи на те, що проблема єдності усередині ЄС щодо забезпечення спільної політики у сфері безпеки є добре дослідженою, проте аналіз цієї теми на прикладі російсько-української війни не перебуває у фокусі через продовження бойових дій та невизначеність результатів війни, тож моя спроба доповнити тему проблематики забезпечення єдності усередині ЄС на кейсі російсько-української війни зможе доповнити роботи тих, хто досліджував цю тему на інших кейсах.

Методологія дослідження:

Концептуальний аналіз – був застосований у роботі з метою визначення понять «стратегічна автономія», «єдність» та «союз», було виокремлено їх ключові характерні особливості та систематизовано їх якісні ознаки. На основі аналізу академічної літератури було обґрунтовано використання саме тих дефініцій, які найглибше розкривають сутність зазначених вище термінів у контексті спільної зовнішньої та безпекової політики ЄС.

У процесі дослідження було застосовано **метод систематизації**, який відіграв ключову роль у впорядкуванні та логічному структуруванні зібраного емпіричного матеріалу, а також у впорядкуванні теоретичних підходів, що стосуються єдності держав-членів ЄС у сфері зовнішньої та безпекової політики. Завдяки цьому методу стало можливим розподілити досліджувані явища за релевантними критеріями, визначити внутрішні зв'язки між ними, а також сформулювати цілісну картину політичної динаміки в межах Європейського Союзу в умовах війни в Україні. Метод систематизації дав змогу упорядкувати позиції різних держав та наднаціональних структур ЄС відповідно до їхніх політичних стратегій, ідеологічних орієнтирів та інституційної ролі. Це, своєю чергою, дозволило провести чітке тематичне розмежування між позиціями окремих національних урядів, підходами європейської бюрократії та реакціями політичних партій, що сприяло точнішій інтерпретації загальної ситуації з єдністю в межах ЄС.

У рамках дослідження було застосовано **метод кейс-стаді**, що передбачає детальний розгляд окремих конкретних випадків як репрезентативних прикладів ширших політичних тенденцій. Такий підхід дав змогу зосередитись на аналізі низки кейсів, які демонструють різні підходи держав-членів ЄС до зовнішньої та безпекової політики в умовах повномасштабної війни Росії проти України. У рамках методу кейс-стаді ми провели аналіз риторики Еммануеля Макрона щодо Росії; реакцію окремих європейських урядів на енергетичну та зернову кризи, спричинені війною; а також позиції політичних сил, таких як «Альтернатива для Німеччини» та «Національне об'єднання» у Франції. Ці приклади були обрані з

огляду на їхню ілюстративну цінність для дослідження проблеми єдності в межах ЄС, оскільки демонструють як консолідовані, так і суперечливі підходи до підтримки України. Метод кейс-стаді дозволив не лише зануритись у контекст кожного окремого випадку, але й виявити спільні риси, структурні закономірності та політичні розбіжності, що впливають на загальний рівень зовнішньополітичної згуртованості Європейського Союзу.

У межах дослідження важливе місце посів **метод компаративного аналізу**, який дозволив здійснити зіставлення політичних підходів різних держав-членів Європейського Союзу до питань зовнішньої та безпекової політики у зв'язку з повномасштабною агресією Росії проти України. Його застосування було необхідним для виявлення відмінностей і спільних елементів у риториці, практичних кроках, інституційних реакціях, а також у стратегічному позиціонуванні окремих акторів ЄС. Порівняльний підхід дав змогу на конкретних прикладах — зокрема на позиціях Франції, Німеччини, Угорщини та інституцій ЄС — простежити ступінь розбіжностей у баченні характеру війни, способів реагування на неї та формулювання спільної політики підтримки України. Порівняння охоплювало як офіційні політичні заяви та документи, так і практичні кроки, що реалізовувалися на національному або наднаціональному рівнях. Таким чином, компаративний аналіз дозволив вийти за межі абстрактного уявлення про "європейську єдність", показавши її багатопланову структуру, неоднорідність та змінність залежно від конкретного політичного, економічного або безпекового контексту. Саме завдяки цьому методі стало можливим обґрунтовано говорити про наявність проблем у формуванні єдиної зовнішньої та безпекової політики ЄС у сучасних умовах.

РОЗДІЛ 2. РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ПОРІВНЯННЯ ПЕРСПЕКТИВ

2.1. Емманюель Макрон: від «голуба» до «яструба»

«Американська гегемонія померла. Епоха домінування США була короткою, п'янкою динамічною епохою, близько трьох десятиліть, позначеною двома моментами, кожен з яких був своєрідним зламом. Вона народилася на тлі падіння Берлінського муру в 1989 році. Початком кінця, став ще один крах - Ірак у 2003 році, і повільне розгортання подій відтоді» - таку ідею виголосив один з найпопулярніших американських політичних аналітиків Фарід Закарія у 2019 році. І у цій же статті, написаній для *Foreign Affairs*, він додає: «зараз питання полягає в тому, чи виживе міжнародна система, яку США спонсорувала, - правила, норми і цінності - в міру того, як американська могутність слабшатиме, чи виживе вона. Чи Америка також спостерігатиме занепад своєї імперії ідей?» (Zakaria, 2019). «Ми свідки краху американського світового порядку» - додає британський історик Ніл Фергюсон, погоджуючись зі своїм колегою (Ferguson, 2021). На момент 2019 чи 2021 року ця ідея не була такою поширеною серед великого числа дослідників, адже вважалося, що, незважаючи на стрімке нарощування сил Китаєм, у Заході лишається ще запас, який дозволить їм бути гегемоном впродовж довгого часу. Станом на сьогодні, ми бачимо, що Закарія та Фергюсон мали рацію, і світовий порядок зазнає суттєвих змін.

Одним із перших європейських лідерів нашого часу, які усвідомили тренд на зменшення впливу Заходу, став Емманюель Макрон, який з 2017 року перебуває на посаді Президента Франції. Він є послідовником Шарля Де Голля, який виступав проти надмірної присутності США у Європі і намагався проводити власну зовнішню та безпекову політику, що нерідко йшла у розріз із інтересами Вашингтону.

Де Голль вважав суверенні національні держави найвищою політичною одиницею в міжнародних відносинах, через що він спочатку виступав проти перших спроб європейської інтеграції після Другої світової війни - стверджуючи, що вони загрожують незалежності Франції. Він також розглядав Європу як ключовий географічний та історичний конструкт, а також як унікальну цивілізацію з власною роллю та інтересами у світовій політиці. Виходячи з цього, де Голль виступав за об'єднання європейського континенту – «Європу від Атлантики до Уралу» (Jouve, 1977). Це була дещо візіонерська позиція, адже на той момент радянські війська стояли у Берліні, а про об'єднану з СРСР Європу не могли йти мови. За цих обставин, а також розуміючи, що без Сполучених Штатів на тому етапі розвитку, країни Західної Європи не змогли б нічого протиставити Москві і стали б її сателітами, де Голль став більш відкритим до західноєвропейської інтеграції, коли повернувся до влади в 1958 році.

Не заперечуючи проти співпраці з американцями, та навіть заохочуючи їх до роботи над посиленням європейських держав, зазначаючи ще під час Другої Світової війни президенту Рузвельту, що США не можуть правити світом одноосібно і потребують такої ж сильної Західної Європи, щоб забезпечити баланс західного блоку, Де Голль критично ставився до посилення їхнього контролю над суверенітетом європейських національних держав і можливості того, що в майбутньому США і СРСР в односторонньому порядку вирішуватимуть європейські питання без їхньої участі. Ідеальним для Президента Франції видавався варіант, за якого Союз країн Західної Європи утвердиться у ролі третьої сили, звісно ж, під французьким лідерством. Він говорив про Європу як про «важіль Архімеда» для Франції, зокрема, у своєму виступі на засіданні Ради міністрів 22 серпня 1962 року, який передав Ален Пейрефіт, коли Радянський Союз щойно досягнув своїх перших успіхів у космосі: «Для чого потрібна Європа? Вона повинна служити для того, щоб уникнути домінування або американців, або росіян. Вшістьох ми зможемо досягти не менших успіхів, ніж кожна з цих двох супердержав...і додавав: Європа - це спосіб для Франції знову стати тим, ким вона перестала бути при Ватерлоо: першою у світі» (2002). Таке потенційне об'єднання

з лідерською роллю Франції мало стати рівноцінним США та СРСР суб'єктом. Для досягнення цього, спочатку необхідно було отримати стратегічну автономію від США – завдання, що повноцінно не виконано дотепер.

Погляди Шарля де Голля на майбутнє Європи суттєво відрізнялися від домінуючої на той час парадигми європейської інтеграції, яку відстоювали представники технократичного підходу, зокрема Жан Моне (European Parliament, 2019). Прихильники цього підходу наголошували на функціоналістській логіці: спочатку необхідно досягти глибокої економічної інтеграції, яка з часом природно приведе до політичного зближення та формування єдиної зовнішньої політики. Де Голль, однак, заперечував проти такої послідовності, вважаючи, що без скоординованої зовнішньої та оборонної політики Європа не зможе виступати як впливовий і самостійний гравець у міжнародних справах. Бачення Де Голля, на той момент, не набуло популярності, а країни Західної Європи, а пізніше і створений ними ЄС залишався вразливим і неефективним гравцем у геополітиці, що значною мірою пояснює його залежність від США у питаннях безпеки та зовнішньополітичного лідерства (Volkers, 2024).

Під час Холодної війни ідеї Де Голля не користувалися особливою популярністю у Європі, адже США виступали гарантом безпеки у разі нападу Радянського Союзу. Проте часи змінилися і Європейський Союз, на думку нинішнього Президента Франції, мав би стати більш суб'єктивним гравцем на міжнародній арені. Він висловив свій намір реформувати Європейський Союз у різних аспектах та стати провідником єдиної Європи. У Сорбонні 26 вересня 2017 року, Емманюель Макрон заявив, що загальноєвропейською метою має стати утвердження «європейського суверенітету», ключовими елементами якого є оборона, захист кордонів, зовнішня політика, екологія, цифрові технології, економіка (Élysée, 2017). Президент республіки переконаний, що лише сильний Європейський Союз дозволить Франції зробити так, щоб її почули у світі. Початкові потуги Президента у напрямку «стратегічної автономії» також отримували скептичні оцінки, адже у мирній і спокійній Європі перші ролі було

відведено економіці, соціальній політиці та «зеленому переходу», а геополітичні амбіції Е. Макрона радше сприймалися як туга за імперською величчю, яку потрібно було відновити.

Президент Франції у 2019 році виступав перед власним дипломатичним корпусом з промовою, у якій зазначив чотири головні кризи, з якими стикається Франція (Irish, J., & Emmott, R., 2019). І дві головні, на його думку це криза світового порядку і криза вільного ринку. Захід втратив гегемонію, а оскільки завжди має бути велика сила, яка є гарантом існуючого світового порядку, то тепер не зрозуміло, хто посяде це місце. У даній промові він захоплюється Китаєм, Індією та Росією, як новими великими силами, з якими треба рахуватися.

Ліберальний порядок, який був пропозицією Заходу світу, задавав прості критерії оцінки: права людини, вільний ринок, суспільство добробуту, і відкрита демократична система. Емманюель Макрон же виказував недовіру до ліберального проекту, оскільки захоплювався системами, де жоден із цих ліберальних принципів не ставиться на перше місце.

Така позиція Е. Макрона та примат національних інтересів Франції у його риторичі є проявом політичного реалізму. Він виходить з об'єктивних факторів: якщо станом на 1945 рік, Сполучені Штати генерували близько п'ятдесяти відсотків світового ВВП, то сьогодні вже менше двадцяти (The Wilson Center, 2014). Також роль відіграє і демографічний фактор: у 2025 році 59 % населення світу проживають в Азії, в той час як США і Європа складають всього близько 5% та 9% населення світу відповідно (Population TODAY, 2025). Крім того, також варто пам'ятати і про напругу у відносинах між Францією та Сполученими Штатами з часів Де Голля щодо надмірної залученості останніх у справі Європи. У 2018 році Емманюель Макрон назвав НАТО «мертвим мозком», маючи на увазі непотрібність альянсу через розбіжності стратегічних інтересів країн-членів (The Economist, 2019).

Загалом, за таких обставин, не дивно, що Франція намагалась знайти партнерів серед регіональних лідерів, співпрацею з якими можна перебалансувати

вплив США на Європу. Такими, звісно, є Росія, з якою Е. Макрон пропонував відновити стратегічний діалог в умовах, коли РФ окупували частину української території, та КНР, яку у Стратегії національної безпеки США, називають «найсерйознішим довгостроковим викликом» (U.S. Department of Defense, 2022).

Франція дійсно забезпечувала собі певний рівень автономії упродовж останніх десятиріч, що дозволило їй втрутитися в Лівію в 2011 році, воювати в регіоні Сахелю або в Центральноафриканській Республіці в 2013 році, а також проти Ісламської держави в Іраку і Сирії. Але французам не вистачало сильної підтримки на континенті, якою могла б стати Німеччина. За умов, що обидва найвпливовіші країни-члени ЄС виступали б на підтримку автономії, цей процес однозначно втілювався б у життя більш стрімко.

Президент Франції Емманюель Макрон задекларував намір оновити відносини між Францією та Німеччиною, запропонувавши створення «нового партнерства» між Парижем і Берліном (Kemrin, 2021). Проте на практиці ці амбіції лише частково реалізувалися, особливо у сферах зовнішньої та безпекової політики, а також у деяких аспектах європейської стратегії. Основні перешкоди мають системний характер і пов'язані зі змінами в міжнародному середовищі, які Париж і Берлін інтерпретують по-різному. Франція зосереджувалася на пошуку шляхів збереження стратегічної автономії в оборонній політиці, прагнучи компенсувати зниження залученості США до європейських справ і регіонального оточення. Натомість Німеччина робила акцент на зміцненні НАТО та Європейського Союзу як ключових опор своєї зовнішньої політики.

З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України, здавалося, що стратегія Берліну була більш вдалою – НАТО знову стало нести сенс для держав Європи, адже кристалізувалася чітка загроза, яку раніше могли не помічати. На цьому фоні Німеччина підтвердила своє реноме найбільшого союзника США на континенті, координуючи зусилля з допомоги Україні серед держав Європи та виділяючи великі кошти на підтримку України. Президент Е. Макрон же у останні місяці перед вторгненням та упродовж усього 2022 року

залишався у ролі такого собі «голуба миру», що намагається знайти спільну мову з Путіним, використовуючи «телефонну дипломатію». Попри зусилля президента Франції Емманюеля Макрона у діалозі з Володимиром Путіним, ці дипломатичні ініціативи не дали помітних результатів і не забезпечили значного прогресу для західної дипломатії (Caulcutt, 2022). У військовому вимірі Франція діяла обережно: її допомога Україні попри все виглядала досить стриманою на тлі масштабніших поставок з боку інших країн Заходу (Kiel Institute for the World Economy, 2025). Е. Макрон продовжував наполягати на важливості збереження каналів спілкування з Кремлем, підкреслюючи, що перемовини є критично важливими для запобігання подальшій ескалації. У розмові з французькими регіональними ЗМІ він зазначив, що приниження Росії не повинно бути метою Заходу, адже після завершення бойових дій доведеться шукати дипломатичний шлях до тривалого врегулювання (Європейська правда, 2022). Пізніше, у грудні 2022 року, Емманюель Макрон також заявляв, що «гарантії безпеки для Росії є необхідною умовою для будь-яких мирних переговорів» (TF1 Info, 2022).

Однак, у 2023 році ми стали свідками зміни політики Е. Макрона та його ролі на міжнародній арені від «голуба» до «яструба» (Schofield, 2024). Як вже було зазначено вище, на початковому етапі конфлікту Емманюель Макрон розглядав дипломатичні зусилля, мирні переговори та діалог як ключові інструменти досягнення деескалації, втім, з часом позиція французького президента зазнала суттєвої трансформації. Не приховуючи змін у власному підході — від пацифістського до більш рішучого, орієнтованого на стримування агресора, — Емманюель Макрон аргументував це тим, що будь-який силовий курс має спиратися на попередні вичерпані спроби досягти порозуміння. Лише тоді, коли дипломатія не дає результату, за його словами, можна з упевненістю говорити про те, що протилежна сторона не є відкритою до компромісу (The Economist, 2024). Додатковим поясненням зміни риторики стала, на думку Е. Макрона, радикалізація дій Кремля. Він вказував на те, що Росія посилила характер агресії, перевівши економіку на воєнні рейки, активізувавши репресії проти опозиції всередині

країни, а також наростивши кількість кібератак, зокрема проти Франції та її партнерів (Schofield, 2024).

У 2023 році президент Емманюель Макрон продемонстрував також помітну зміну у власному підході до Північноатлантичного альянсу. Під час саміту НАТО в липні того року Франція відкрито підтримала прагнення України до членства в організації, чим певною мірою здивувала частину партнерів по Альянсу (Ricard & Pietralunga, 2023). Така позиція виглядає контрастною на тлі традиційно обережного, а іноді й критичного ставлення Парижа до розширення як НАТО, так і Європейського Союзу. Крім того, вже у 2024 році, Е. Макрон пішов ще далі, припустивши можливість прямої військової присутності контингентів країн-членів НАТО на території України (Dettmer, 2024). Він навмисно не виключив такого сценарію, чим засвідчив новий рівень рішучості у французькому зовнішньополітичному дискурсі щодо війни Росії проти України. У своїх публічних виступах Емманюель Макрон визнав помилки минулого, зокрема ігнорування застережень країн Центральної та Східної Європи щодо ревізійністських намірів Росії. Він відкрито заявив, що раніше ці голоси залишалися недостатньо почутими на рівні європейської політики, але нині вони мають стати невід'ємною частиною спільної позиції ЄС: «Цей час минув, і сьогодні ці голоси повинні бути нашими голосами», — аргументував свою позицію французький президент (Rose, 2023). Емманюель Макрон також підкреслив, що майбутня перемога у війні проти російської агресії є прерогативою самої України, водночас він наполягав, що його концепція стратегічної автономії не суперечить принципам трансатлантичної єдності. Навпаки, вона спрямована на посилення оборонного потенціалу Європи як конструктивного елементу всередині НАТО, а не як альтернативи чи противаги Сполученим Штатам, як це іноді тлумачилося його опонентами (Vohra, 2023).

Проте, все ж необхідно відзначати, що «яструбина позиція» щодо Росії не означає автоматичне зближення із США. У квітні 2023 року президент Франції Емманюель Макрон викликав суперечки, коли застеріг Європу від втягування в

конфлікт між США і Китаєм щодо Тайваню. Він сказав, що бути союзниками Сполучених Штатів не означає бути їхніми «васалами», а пізніше знову наголосив, що «Європі потрібна стратегічна автономія від США» (BBC News, 2023).

Очевидно, що період однополярності завершився, і наразі триває період формування блоків, що відіграватимуть головну роль у новоутвердженому світовому порядку. У цей же час ми спостерігаємо прихід до влади у США адміністрації Дональда Трампа, яка застосовує прагматичний підхід по відношенню до союзників та партнерів. Так, наприклад, Президент США заявив, що може прийняти рішення не захищати ті держави-члени НАТО, що не витрачають на власну оборону два і більше відсотки власного ВВП (Kube, Lee, & Tsirkin, 2025). Також Дональд Трамп зазначає, що бажає приєднати до складу США Гренландію і вирішив змінити роль США у російсько-українській війні (CNN, 2025). Якщо при адміністрації Байдена США були ключовим партнером України, то при адміністрації Д. Трампа Сполучені Штати виступають у ролі посередника та миротворця, хоч і не рівновіддаленого від обох сторін, адже із США до України продовжує надходити зброя та розвіддані (Kikot, 2025). Це спричинило необхідність для держав-членів ЄС припинити консолідуватися навколо Сполучених Штатів та зосередитись не на трансатлантичній, а на європейській єдності.

Президент Франції Емманюель Макрон був першим європейським лідером, який відвідав Д. Трампа після його переобрання, прагнучи скористатися їхніми стосунками, щоб закликати американського президента притримуватись більш жорсткої лінії по відношенню до Москви. У грудні, вітаючи Дональда Трампа в Парижі на святкуванні повторного відкриття собору Нотр-Дам, він поспішно організував тристоронню зустріч у Єлисейському палаці з президентом України Володимиром Зеленським, а в лютому він же скликав екстрену зустріч ключових лідерів ЄС та прем'єр-міністра Великої Британії Кіра Стармера на фоні спроб Президента США розпочати мирний трек щодо завершення російсько-української війни без врахування позицій європейських держав (Corbet, 2025).

Намагання переконати Президента США змінити власний курс призвели до того, що партнери України створили новий майданчик для координації зусиль щодо виходу із кризової ситуації, що склалася. Так з'явився формат форумів «Коаліції охочих» під керівництвом Британії та Франції. У цьому випадку знову варто відзначити ініціативність Е. Макрона, який взявся координувати зусилля європейців.

«Позиція Франції та її партнерів чітка і єдина. Ми хочемо тривалого і міцного миру в Україні», – заявив президент Франції після проведення саміту лідерів у Парижі 19 лютого 2025 року (Ганжа, 2025). «Для цього ми повинні поставити Україну в найкращу можливу позицію для переговорів і забезпечити, щоб мир, який буде досягнуто в переговорах, був міцним і тривалим для українців і всіх європейців» (Deutsche Welle, 2025-a). На наступному саміті «Коаліції охочих» у березні 2025 року, крім Емманюеля Макрона, Кіра Стармера та Володимира Зеленського, були також присутні лідери Бельгії, Болгарії, Хорватії, Кіпру, Чеської Республіки, Данії, Естонії, Фінляндії, Німеччини, Греції, Ісландії, Ірландії, Італії, Латвії, Литви, Люксембургу, Нідерландів, Норвегії, Польщі, Португалії, Румунії, Словенії, Іспанії та Швеції. Туреччина надіслала свого віце-президента Джемдета Їлмаза, а Австралію та Канаду представляли їхні послы у Франції. Також були присутні Президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн, Голова Європейської ради Антоніу Кошта та Генеральний секретар НАТО Марк Рютте, що дало переговорам ширшого виміру. Загалом 33 делегації. Прем'єр-міністр Британії Стармер згадував також Японію та Нову Зеландію як частину коаліції, хоча представники цих держав не були присутні на нещодавній зустрічі в Парижі (Журавльова & Польська, 2025). Зрештою, «Коаліція охочих» визначила «три напрямки роботи» (MSN, 2025-a). По-перше, продовження підтримки Збройних сил України. По-друге, створення абсолютно нових сил підтримки, які можуть бути розгорнуті на українській землі як додаткова гарантія безпеки. Емманюель Макрон уточнив, що сили не діятимуть як миротворча місія, розміщена вздовж лінії фронту. Це завдання, за його словами, має бути покладено на Організацію Об'єднаних Націй або Організацію з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Третій

напрямок роботи передбачає нарощування власних оборонних можливостей Європи. Європейська комісія запропонувала новий план мобілізації до 800 мільярдів євро нових інвестицій на оборону, частину з яких отримає і Україна.

Таким чином, маємо змогу спостерігати стрімку зміну риторики Президента Франції, який за кілька років повністю змінив свою позицію щодо кількох важливих питань. Прийшовши до влади, Емманюель Макрон виступав проти надмірної присутності США у Європі, вважав, що НАТО є рудиментом, намагався перебалансувати вплив США через покращення відносин з РФ, а пізніше, вже з початком російського повномасштабного вторгнення на територію України, майже рік намагався переконати Президента РФ змінити свої плани за допомогою «телефонної дипломатії» та надсиленням через засоби масової інформації меседжів про те, що російська позиція та прагнення будуть взяті до уваги у рамках мирного треку. Пізніше позиція Емманюеля Макрона кардинально змінилася і з цього питання. Це слугує яскравим прикладом того, що політична турбулентність може спровокувати зміну переконань владної еліти за доволі короткий для історії термін. У контексті кейсу політики Президента Франції щодо російсько-української війни позиція еволюціонувала у майже синонімічну до позиції Європейського Союзу у цілому. Тим не менш, така стрімка зміна може викликати занепокоєння, адже допоки лідери кожної з 27 держав-членів ЄС методом консенсусу визначають спільну наднаціональну політику, завжди зберігається вірогідність такої ж стрімкої зміни політичної перспективи іншого національного актора під впливом більш радикальних настроїв у суспільстві, що може не узгоджуватися із ЄС та стати чинником проблематизації єдності усередині блоку, що, в свою чергу, потенційно може поставити під сумнів ефективність Союзу на міжнародній арені.

2.2. «Business as usual» та політична турбулентність: кейси енергетичної та зернової кризи у Європі

У контексті підходу «business as usual» по відношенню до РФ у останні десятиріччя, перш за все, було прийнято згадувати Німеччину, яка виступала ключовим партнером Росії у ЄС. ФРН була головним імпортером російських енергоресурсів та головним європейським інвестором в економіку РФ (Udasin, 2022). Також доволі поширеним став термін «шрьодиризація» щодо вибудовування Путіним корупційних зв'язків з європейськими політиками. Названий цей процес на честь колишнього канцлера Німеччини Герхарда Шрьодера, який після завершення своєї каденції, став членом правління російської «Роснафти» і просував будівництво «Північних потоків», будучи Головою комітету акціонерів компанії Nord Stream AG (Euronews, 2022). З наближенням повномасштабної війни, Німеччина ніяк не демонструвала, що спроможна стати ключовим європейським партнером України, а 5 тисяч касок сприйнялися комічно у публічному просторі (Слово і діло, 2022). Тим не менш, на сьогодні Німеччина є другим за обсягами донором допомоги для України серед усіх країн (U.S. News & World Report, 2024). Це дозволяє стверджувати, що підхід «business as usual» у векторі німецької політики не є аксіомою, а виступає же флюїдним елементом, що може змінюватися під тиском екзогенних факторів. Така метаморфоза цілої країни та її еліти не залишилася поза увагою дослідників, що спричинило появу у дискурсі терміну *Zeitenwende*, що українською перекладається як «поворотний момент».

Цей термін бере свій початок із звернення до Бундестагу канцлера Німеччини Олафа Шольца 27 лютого 2022 року. Промова стала реакцією на російське вторгнення, що почалося 24 лютого того ж року. Під час виступу, канцлер заявив, що одна епоха змінила іншу, відбувся поворотний момент історії, на який ФРН повинна реагувати відповідно. Він зазначав: «Ми живемо в епоху вододілу. А це означає, що світ після цього вже не буде таким, як світ до цього. Питання, яке лежить в основі цього, полягає в тому, чи дозволено владі переважати

над законом? Чи дозволимо ми Путіну повернути час назад у дев'ятнадцяте століття та епоху великих держав.? Чи маємо ми змогу стримувати підбурювачів війни, таких як Путін? Це вимагає нашої власної сили» (Scholz, 2022).

Відразу було оголошено про те, що уряд використає позабюджетний фонд у розмірі ста мільярдів євро для стрімкого нарощування військових витрат. Він також пообіцяв, що витрати на оборону перевищать 2% валового внутрішнього продукту, проти чого традиційно виступала Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН) Шольца. Канцлера у рішенні радикально змінити політику підтримали майже усі німецькі партії, окрім лівих, що традиційно виступають більш пацифістськи, та «Альтернативи» (Helferich, 2023). Тодішній лідер опозиційного Християнсько-демократичного союзу Німеччини (ХДС), а нині канцлер Німеччини Фрідріх Мерц у 2022 році назвав попередню політику Олафа Шольца проросійську, але привітав відмову від неї і пообіцяв підтримати оборонну програму Шольца, Міністр економіки ФРН Роберт Габек також підтримав канцлера та визнав помилки Німеччини у попередній оцінці Росії (Süddeutsche Zeitung, 2022). Таким чином, можна стверджувати, що виголошене у промові стало не лише виявом думки канцлера, але було й підтвердженням докорінної зміни політики Німеччини, підтримане більшістю політичної еліти держави. Такий фундаментальний зсув не залишився непоміченим. У статті для «The Guardian» дипломатичний редактор видання Патрік Вінтур назвав пропозиції Шольца «корекцією курсу на 180 градусів» та написав, що Німеччина за одну ніч стала «не лише економічною, а й геополітичною державою» (Wintour, 2022).

При цьому, зміна вектору розвитку справді була стрімкою, адже ще п'ятнадцятого лютого Олаф Шольц перебував із візитом у Москві як миротворець, що деякі політичні експерти інтерпретували як ознаку слабкості Німеччини щодо Росії (Vock, 2022). Також, відповідаючи на питання, чи призупинить канцлер сертифікацію газопроводу «Північний потік-2» у випадку повномасштабного вторгнення Росії на територію України, Шольц не відповів прямо та категорично, що, звісно ж, було проінтерпретовано як слабкість. Але вже 22 лютого канцлер

ФРН оголосив, що його уряд перешкоджатиме сертифікації газопроводу після того, як Путін наказав ввести війська на схід України (Riley & Horowitz, 2022).

Проте, наразі, ми не можемо з упевненістю сказати, що політика Німеччини дійсно розвернулася у протилежну сторону. Проголосивши новий курс, Олаф Шольц виконав його лише частково: Німеччина точно не стала геополітичною державою, як про це писав Патрік Вінтур. Канцлер продовжував рухатись у парадигмі американського лідерства, не дозволяючи собі сміливі кроки неузгоджені з ключовим союзником. Бундесвер не отримав радикальної модернізації, а криза усередині нього виявилась глибшою, ніж передбачалось. Це відзначають і критики колишнього канцлера: лідер партії ХСС та прем'єр-міністр Баварії Маркус Седер критикував Шольца, заявляючи, що «всі говорять про *Zeitenwende*, але поки що ми бачили лише *Zeitlupe*» (перекладається як уповільнений рух) (Schiermeyer, 2023). Метью Карнічніг з Politico зазначив, що «стало зрозуміло, що найкращий спосіб описати гучне гасло Шольца — це прямолінійний американізм: нісенітниця» (Karnitschnig, 2023). Свого колегу з Politico підтримав і один з найпопулярніших американських політичних аналітиків Фарід Закарія (Zakaria, 2022). Зрештою, маємо відзначати, що як усередині Німеччини, так і за її межами, від ФРН після та унаслідок *Zeitenwende* очікували більшого. Олаф Шольц не зміг повноцінно втілити проголошений курс, проте можливо справа лише у персоні, що обіймала ключовий у державі пост. У такому випадку прихід до влади Фрідріха Мерца і його перші заяви про те, що Німеччина більше не може спиратися у питаннях безпеки на Сполучені Штати, вселяє надію у тих, хто вбачає у ФРН лідера самодостатньої у безпековій компоненті Європи.

Приклад Німеччини не ідеальний, але він влучно ілюструє стрімку зміну підходу до міжнародної політики у сторону більш відповідального підходу державою, яка позиціонує себе лідером Європейського Союзу. У той же час російсько-українська війна дала дослідникам кейси, у яких проявився підхід «business as usual» зі сторони інших держав. Першим з таких кейсів виступає

енергетична криза 2022 року у Європейському Союзі, що розгорнулася після початку повномасштабного російського вторгнення на територію України.

Станом на 2022 рік, Росія була головним експортером енергоресурсів до країн Європейського Союзу. Близько 45 відсотків загального імпорту газу, близько 27 відсотків імпорту нафти на близько 50 відсотків вугілля – усе це критичні об'єми, які, здавалося б, неможливо замінити (Радіо Свобода, 2025). Це створювало політичні ризики для ЄС, адже РФ могла використати критичну залежність країн Європи від дешевого російського викопного палива задля втілення своїх інтересів. Тож логічним виглядає рішення ЄС скоротити свою залежність, диверсифікувати постачальників та нівелювавши важіль впливу Кремля на свою політику. Також, майже половина бюджету Росії залежить від реалізації на міжнародних ринках нафти, газу, вугілля та продуктів їхньої переробки (International Energy Agency, 2022). Таким чином, зменшивши свою залежність від РФ, ЄС у той же час зменшує можливість Кремля фінансувати війну на своїх кордонах.

У березні 2022 року Європейська комісія презентувала план REPowerEU, що став відповіддю на виклики у енергетичній сфері (European Commission, n.d.-b). Основні цілі плану:

- Зменшити імпорт російського газу на 2/3 вже до кінця 2022 року.
- Інвестувати понад 210 млрд євро у проєкти зеленої енергетики до 2027 року.
- Досягти 45% частки відновлюваних джерел енергії в загальному енергобалансі до 2030 року.
- Інтенсифікувати впровадження сонячної енергетики: встановлення додаткових 320 ГВт до 2025 року.
- Зменшення споживання енергії: мета скоротити споживання газу на 15%.
- Диверсифікація постачань енергії: зменшення залежності від російських енергоносіїв .

Окрім цього плану, Єврокомісія використала і інші інструменти. Зокрема, було створено Європейську платформу енергетичних закупівель, ціллю котрої стала координація закупівель газу з метою зменшення конкуренції між державами-членами (European Commission, n.d.-c).

У відповідь на дії ЄС, Москва, розуміючи, що Союз бере курс на зменшення залежності від російських енергоресурсів, вирішує використати енергетичний фактор доки він залишається впливовим. Перший квартал 2022 року характеризується тим, що Росія поступово скорочує постачання газу, посиляючись на «технічні проблеми» та «санкції», які нібито унеможливають обслуговування турбін для «Північного потоку-1». Це супроводжується риторикою шантажу з боку Кремля. Вже влітку об'єм постачань через «Північний потік-1» скорочується з 167 млн куб. м на добу до лише 20% потужності, а до кінця 2022 року загальне скорочення постачань газу з Росії сягає більше 60 відсотків (Суспільне Новини, 2022).

Останнім козирем Росії могли стати погрози повного припинення постачань газу до Європи, що могло розколоти консолідовану позицію ЄС на зниження залежності від Кремля. Задля цього Москва оголосила про те, що відтепер продаватиме газ лише за рублі, і це дійсно стало черговим кризовим явищем, що зумовило розбіжності між країнами ЄС (Associated Press, 2022).

Угорщина підтримала цю схему (Hungary Today, 2022). Словаччина на деякий час погодилася, хоча згодом поступово зменшувала імпорт (Republic World, 2022). Австрійська компанія OMV користувалась схемою через Газпромбанк (Nolan, 2022), а італійське підприємство ENI також відкривало рахунки в Газпромбанку, намагаючись обійти заборону на прямі розрахунки в рублях (Eni, 2022). Що стосується Німеччини, то неофіційно деякі компанії відкривали рахунки в Газпромбанку ,але уряд позиціював це як «дотримання контрактів» без формального переходу на рублі (MercoPress, 2022). У той же час, Росія фактично припиняє ресурсне постачання до Польщі, Болгарії, Нідерландів, Данії, Фінляндії, заявивши, що ті не погодилися оплачувати газ у рублях (NBC News, 2022). Тобто

все ж не потрібно відкидати, що підхід «business as usual» проявлявся у найбільш кризові моменти, коли відмова від торгівлі з РФ могла призвести до суттєвого погіршення рівня життя населення держав-членів ЄС, але все це відбувалося у рамках загальної стратегії на зниження залежності від Москви.

Таким чином, ми спостерігаємо рухи як ЄС, так і Росії, до скорочення постачань енергоресурсів у Європу. Країни Європейського Союзу форсованими темпами намагалися диверсифікувати постачальників енергоресурсів задля уникнення шантажу з боку Москви, а Кремль, розуміючи тенденцію, намагався використати важіль впливу у момент, коли він іще був доступним, навіть зменшуючи свої потенційні заробітки. Це, власне, слугує підтвердженням того, що для Росії торгівлі енергоресурси – це, перш за все, геополітичний фактор, а не економічний.

Результатом стало те, що у 2023 році поставки трубопровідного газу з Росії до ЄС впали до 25 відсотків від довоєнних, а згодом і до того, що Росія перестала бути головним експортером енергоресурсів до ЄС. До 2023 року частка російського газу в імпорті ЄС зменшилася до 15%, а загальне споживання газу скоротилося на 18%. У 2022 році відбулося рекордне зростання цін на газ у ЄС до понад €3000 за тис. куб. м у пікові моменти, середня ціна на електроенергію для домогосподарств у ЄС сягнула €28.4 за 100 кВт·год, що на 20% вище, ніж у першому півріччі. Ціни на газ зросли до €11.4 за 100 кВт/год, що означає понад 40% зростання впродовж одного року (Eurostat, 2023). Інфляція, основним фактором якої стало дорожчання енергоресурсів (Christensen, 2023) у багатьох країнах Союзу стала рекордною за багато років, а також спостерігалася політична напруга всередині ЄС, адже країни Східної Європи, де вартість енергії становить суттєву частину витрат домогосподарств, постраждали від цієї стратегії більше, ніж країни Західної Європи. Ці країни також постраждали більше, оскільки не мали доступу до LNG-терміналів або достатньої інфраструктури для імпорту з інших регіонів.

Звісно, не все так однозначно з імплементацією цієї політики. Підхід «business as usual» прослідковується у намаганні укласти тимчасові контракти з РФ

під виглядом «винятків», а також небажанні деяких країн повністю відмовитися від російського газу, особливо через високі витрати на інфраструктурну адаптацію. Відзначати необхідно і особливу позицію Угорщини, яка відмовляється підтримати деякі енергетичні санкції, обґрунтовуючи це потребами національної енергетичної безпеки, а також виступає проти розширення санкцій щодо енергетики (Reuters, 2025-a).

Недивно, що Високий представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки Жозеп Борель у 2023 році заявляв, що «до кінця року усі країни ЄС, за винятком, можливо, Угорщини позбудуться енергоресурсів з Росії», що до початку повномасштабного вторгнення вважалося неможливим (Report.az, 2023).

Також варто відзначити відсутність єдиної позиції ЄС щодо співпраці з росіянами у постачанні скрапленого газу, а також ядерної енергетики, що уповільнювало процес імплементації спільної стратегії. Якщо говорити про постачання скрапленого газу, то, незважаючи на офіційні заяви про відмову від російських енергоносіїв, деякі країни-члени ЄС, зокрема Іспанія та Бельгія, продовжували імпортувати російський скраплений природний газ (СПГ). У 2024 році імпорт російського СПГ зріс на 18%, що становило 19% загального постачання газу в ЄС (Abnett, 2025).

Підсумовуючи, можна стверджувати, що незважаючи на всі складнощі, енергетична криза в ЄС стала своєрідним каталізатором структурної трансформації енергетичної системи. Підхід «business as usual», характерний для перших місяців війни та певних національних стратегій, вказує на те, що економічні міркування і контрактні зобов'язання залишаються сильним стримуючим фактором на шляху до енергетичної незалежності. Майбутня ефективність політики ЄС залежатиме від здатності країн-членів дотримуватись узгодженої позиції, нарощувати власні енергетичні спроможності та диверсифікувати постачання.

Іншим кейсом, що вказує на підхід деяких європейських країн до кризової ситуації війни на кордоні ЄС, яка характеризується переважанням національних

інтересів не втратити прибутки над наднаціональним інтересом підтримати Україну як стримуючий фактор для Росії, є зернова криза між Україною та східними членами Європейського Союзу, що мала місце у 2023-2024 роках.

У лютому 2022 року Європейський Союз скасував мита та квоти на українську агропродукцію, щоб підтримати економіку України на фоні морської блокади зі сторони російського флоту (European Parliament, 2024). Це призвело до значного збільшення експорту українського зерна в країни ЄС, що викликало обурення фермерів у найближчих до України країнах, адже більш дешева українська агропродукція демпінгувала ринкові ціни, що било по інтересах фермерів інших держав. Згідно з даними «The Guardian», Україна стала третім за величиною постачальником агропродукції до ЄС у 2023 році (Harding & O'Carroll, 2024).

У авангарді протистояння імпорту з України стала Польща, яка у квітні 2023 року запровадила тимчасову заборону на імпорт українського зерна та інших агропродуктів, посилаючись на захист місцевих фермерів. Прем'єр-міністр Матеуш Моравецький заявив: "Ми продовжимо цю заборону, незважаючи на незгоду Європейської Комісії, тому що це в інтересах польських фермерів (Euractiv, 2023). Це стало проявом лідерства Польщі у цьому питанні і призвело до того, що Угорщина також ввела заборону на імпорт 24 видів української агропродукції, включаючи зернові, овочі, м'ясо та мед. Міністр сільського господарства Іштван Надь зазначив, що це рішення було прийнято для захисту угорських фермерів від надмірного тиску на ринок (Shandra, 2023). Пізніше Словаччина приєдналася до Польщі та Угорщини, заборонивши імпорт деяких сортів сільськогосподарської продукції до кінця 2023 року. Прем'єр-міністр Людовіт Одор також підкреслив, що це рішення спрямоване на захист внутрішнього ринку та фермерів (Shekina, 2023).

Більш конструктивну позицію проявили країни, що мають вихід до Чорного моря. Румунія вирішила не запроваджувати односторонні обмеження, очікуючи на пропозиції України щодо регулювання експорту. Болгарія, навпаки, скасувала заборону на імпорт українського зерна 15 вересня 2023 року, посилаючись на

потребу в зниженні цін на харчові продукти, хоча це могло стати результатом того, що ці країни планували заробити гроші на реекспорті українських зернових до Африки та країн Близького Сходу (DW Україна, 2023).

Цікавою стала відповідь Європейської Комісії, яка спочатку дозволила п'яти країнам-членам ЄС (Польща, Угорщина, Словаччина, Румунія та Болгарія) запровадити тимчасову заборону на імпорту українського зерна, але не продовжила цей дозвіл, заявивши, що ринкові умови покращилися, і Україна погодилася ввести заходи для уникнення надмірного експорту (Прасад, 2023). Пізніше, у відповідь на тиск з боку фермерів та наближення виборів, Європейська Комісія вирішила відновити мита на імпорту українських яєць, вівса та цукру, які раніше були звільнені від мит після початку війни (European Commission, 2024).

Таким чином, Європейська Комісія вирішила не вставати беззастережно на сторону членів Союзу, а, знову ж таки, вимагала пожертвувати ці країни частиною власних, як вони їх визначають, національних інтересів задля підтримки України, хоча і залишається виборним органом влади, а отже, має робити певні рішення задля отримання політичних балів. Однак Польща, Угорщина та Словаччина вирішили продовжити заборони на національному рівні, що викликало критику з боку Європейської Комісії та України. Україна подала скаргу до Світової організації торгівлі (СОТ) проти Польщі, Угорщини та Словаччини за одностороннє продовження заборон на імпорту українського зерна (Суспільне Новини, 2023).

Міністр економіки України Тарас Качка також висловив готовність до обмеження експорту до ЄС, щоб знизити політичну напругу, але закликав ЄС заборонити імпорту російського зерна, яке, за його словами, шкодить європейським фермерам більше, ніж українське (Financial Times, 2023-a). Таким чином, Україна намагалася знайти компроміс у цьому питанні, але також продовжувала захищати власних агротрейдерів і не готова була піти на суттєві поступки, адже велику частину експорту України складає саме агропродукція.

Також потрібно пам'ятати про те, що уряди деяких з сусідніх до України держав розбігаються із Україною та ЄС у баченні міжнародної ситуації, що також може позбавити Україну можливості вступити до Союзу. Так, зокрема, прем'єр-міністр Словаччини Роберт Фіцо заявив, що все одно поїде в Москву на 9 травня, попри заклик ЄС ігнорувати парад. Він зауважив, що «ніхто не може вказувати» йому, куди він може або не може їхати. «Я нагадую, що я один з небагатьох в ЄС, хто постійно говорить про необхідність миру в Україні, і я не належу до палких прихильників продовження цієї безглуздої війни», - заявив Роберт Фіцо (Hromadske, 2025).

Також право вето на вступ іншої держави має і Угорщина, нинішній лідер котрої заявляє, що гіпотетичне членство України в ЄС несе загрозу для існування об'єднання (Magyar Nemzet, 2025). Також важливим є той факт, що Угорщина та Словаччина не приєдналися до «коаліції охочих», яка має однією зі своїх цілей забезпечити стійкість України в умовах, коли американська адміністрація зменшує підтримку останньої (MSN, 2025-b).

Тож, зовсім неважко спрогнозувати, що саме на переконання Східних країн Союзу повинна буде зосередити свою увагу Європейська комісія, намагаючись виконати свою ціль із інтеграції України до ЄС. Це стане надважливою перевіркою того, наскільки сильно ЄК визначатиме політику Союзу після війни, коли кризова ситуація відступить і Європейський Союз зможе знову поринути у бюрократичні інструменти без лідерства Комісії.

Підсумовуючи, можемо сказати, що зернова криза показала розбіжності між економічними інтересами окремих держав-членів та геополітичною лінією Європейської Комісії, а також слабкість наднаціональних інструментів впливу на політику країн-членів у кризовій ситуації. У порівнянні з енергетичною кризою, яка здебільшого була успішно вирішена усередині ЄС, а питання російських енергоресурсів тримається у фокусі тільки через позицію певних держав, які не бажають відмовлятися від нафти і газу країни-агресора через політичні мотиви, питання експорту української агропродукції залишається важливим місцем, де

«business as usual» підхід проявляється щороку. Для України ця ситуація висвітлила ключову проблему інтеграції до ЄС, у складі якого немає жодної сировинної держави. Також не варто забувати і про те, що більша частина бюджету ЄС йде на компенсації фермерським господарствам. Таким чином, Україні з її нинішньою економічною моделлю складно розраховувати на підтримку власного членства у ЄС зі сторони усіх членів Союзу, адже солідарність припиняється у той момент, коли заради солідарності необхідно жертвувати інтересами національних економік.

2.3. Позиції європейських правих сил щодо підтримки України на прикладі «Альтернативи для Німеччини» Аліси Вайдель та «Національного об'єднання» Марін Ле Пен

У 1972 році Жан-Марі Ле Пен заснував партію «Національний фронт», основні програмні положення якої відстоювали принципи націоналізму, антисемітизму та расизму. Партія апелювала до втраченої імперської величі Франції, але їхні ідеї не сприймалися широкими народними масами. Лідер партії чотири рази балотувався на посаду президента і лише одного разу вийшов до другого туру, у 2002 році, де зазнав нищівної поразки від Жака Ширака.

Марін Ле Пен, дочка лідера «Національного фронту», перейняла естафету батька та очолила партію у 2011 році, після чого значно пом'якшила партійну риторiku і відмовилась від деяких найбільш екстремістських гасел своїх попередників, привернувши до політичного осередку більше прихильників. У 2015 році їй довелося виключити з партії батька після однієї з його тирад, що заперечували Голокост (Vinocur, 2015), а згодом «Національний фронт» було перейменовано на «Національне об'єднання», що демонструє новий курс політичної сили у її спробі перебратися із маргінесу у лідери французької політики.

Марін Ле Пен має скептичне ставлення до масової імміграції до Франції, її партія виступає за скорочення імміграції та надання притулку, заборону сім'ям

іноземних громадян приєднуватися до них у Франції і також хоче вислати нелегальних мігрантів за межі республіки. Також «Національне об'єднання» виступає за доктрину «національного пріоритету», згідно з якою французькі громадяни матимуть перевагу над громадянами інших країн у доступі до різних державних виплат і робочих місць. Лідерка партії відмовилась від плану скасувати подвійне громадянство і перестала виступати проти одностатевих шлюбів, при цьому виставивши себе захисницею сексуальних меншин від «ісламістської небезпеки»(MSN, 2025-с). Також М. Ле Пен відмовилася від просування ідеї запровадження смертної кари та визнала право жінок на аборти, відмовилася від расистської та антисемітської риторики, зосереджуючись на питаннях суверенітету Франції, протекціонізмі та збільшенні достатку французьких громадян (The Page, 2024).

Наразі «Національне об'єднання» лідирує в опитуваннях як найбільша політична сила Франції (Ifor, 2025). На останніх виборах до законодавчих органів влади партія стала переможницею першого туру, отримавши 33,4% голосів виборців у другому турі, значно випередивши центристські та ліві партії (Радіо Свобода, 2024). Проте посаду прем'єр-міністра політична сила не отримала, адже інші партії сформували коаліцію, ігноруючи найбільшу партію держави. Марін Ле Пен розуміє, що вона не може знайти підтримки серед політсил усередині держави, адже французький політичний мейнстрім вже кілька десятиліть залишається лівоцентристським, тож шукає односторонців за кордоном. Її підтримують правоцентристські прем'єр-міністри Італії Джорджія Мелоні та Угорщини Віктор Орбан, а також лідер найбільшої фракції у парламенті Нідерландів Герт Вілдерс і лідери інших правих партій у Європі.

Вибори 2017 та 2022 року М. Ле Пен прогнала Емманюелю Макрону у другому турі, проте станом на зараз вона лишається фаворитом на перемогу на наступних виборах з урахуванням зростаючої популярності її та її політсили, а також відсутності у її опонентів сильного лідера за умови, що Е. Макрону не можна буде балотуватися втретє.

Щодо економічних питань, Марін Ле Пен підтримує протекціонізм замість вільної торгівлі та вірить в економічний націоналізм (Tiberj, 2012), виступаючи проти глобалізації, звинувачуючи її в негативних економічних тенденціях. Раніше вона також виступала за вихід із ЄС та єврозони, але очевидні проблеми Британії після «Брекситу» змінили її ставлення, і тепер вона виступає за реформування ЄС, критикуючи політику централізації та федералізму наднаціонального утворення на користь підходу «Європа націй» (Basso, 2022).

Велику увагу Марін Ле Пен приділяє критиці Брюсселю, звинувачуючи керівництво ЄС у хибній політиці, що несе загрози для Франції та Європи (Basso, 2023). Вона категорично відмовилася підтримати політику Союзу із залучення мігрантів, закликаючи до паузи у легальній імміграції та просуваючи скорочення пільг для іммігрантів, щоб зменшити стимули для прибуття. У відповідь на європейську міграційну кризу вона виступала за вихід Франції з Шенгенської зони та відновлення прикордонного контролю (Vinocur, Caulcutt, de La Baume, & von der Burchard, 2022).

Марін Ле Пен вважає себе продовжувачем голлістських ідей, тому виступає за уповільнення інтеграції, проти подальшого розширення ЄС і зміну її моделі на альянс суверенних держав з сильною національною ідентичністю. М. Ле Пен заявляє, що має намір захищати інтереси Франції, яким, на її думку, загрожує політика Європейського Союзу. Вона неодноразово наголошувала на приматі французького законодавства над законодавством ЄС і заявляла, що у разі приходу до влади, її уряд не підтримуватиме законодавчі акти, які суперечать положенням французької конституції (Rahman, 2024). Де-факто це є наслідуванням тактики польського та угорського урядів, що полягає у відмові від застосування деяких законів ЄС. Таке переконання ґрунтується на першочерговому суверенітеті Франції і бажанні зменшити інтеграцію у рамках наднаціональної інституції, яка у подальшому має бути замінений «Європейським альянсом націй» (Rassemblement National, 2022). Такий підхід має на меті послабити вплив на Францію

наднаціональних структур таких як Європейська комісія, яку часто критикує М. Ле Пен.

У зовнішній політиці лідерка «Національного об'єднання» сповідує принципи «*realpolitik*». Марін Ле Пен хоче будувати альянси, засновані на прагматизмі та гнучкості. Її критика політики Е. Макрона ґрунтується на помилковості вбудовування французького суверенітету в рамки європейського суверенітету. Таким чином, якщо Президент Франції бажає просувати інтереси Франції, виступаючи на міжнародній арені як лідер Європейського Союзу, то М. Ле Пен вважає цю ідею хибною і такою, що обмежуватиме французькі інтереси через необхідність врахування інтересів інших 26 членів ЄС.

Концепція зовнішньої політики Марін Ле Пен кидає виклик мультилатералізму в міжнародних відносинах і надає перевагу двостороннім альянсам у рамках багатопольярного міжнародного порядку. У своїй риториці вона виступає за суверенітет Франції та говорить про виклики, що стоять перед Республікою, натомість Президент Емманюель Макрон здебільшого говорить про глобальні виклики, що стоять перед Європейським Союзом та Францією у тому числі. Марін Ле Пен прагне відійти від політики інтеграції у межах Європи і бачить ціль у забезпеченні суверенітету і територіальної цілісності країни, навіть якщо це означає запровадження нових торговельних бар'єрів і прикордонного контролю.

Головним чинником для цього слугує її недовіра до ще одного лідера ЄС - Німеччини. На думку М. Ле Пен, розбіжність в інтересах пов'язана з тим, що Німеччина занадто сильно спирається на США у питанні забезпеченні власної безпеки та зовнішньої політики. Лідерка партії «Національне об'єднання» своєю чергою виступає з критикою Сполучених Штатів і виступає за збільшенні незалежності Франції у формуванні відносин з Китаєм, Африкою та Близьким Сходом (Lesueur, 2025). У цьому політикиня де-факто стоїть на схожих позиціях із Президентом Е. Макроном, який також є представником континентальної школи, а не трансатлантичної.

Окрім перебудови відносин із США та НАТО, лідерка «Національного об'єднання» виступає за посилення співпраці з Британією та у подальшому з Росією. Марін Ле Пен відзначалась кількома проросійськими заявами, говорячи про легітимність «референдуму» у Криму у 2014 році та повторюючи російські наративи про «підкорену» Сполученими Штатами Україну, та про необхідність її федералізації (France 24, 2023). Вона також критикувала розширення НАТО та висловлювала, що політика санкційного тиску на Росію завдає занадто багато шкоди державам Європи. В цьому випадку можна знайти певну схожість з позицією Е. Макрона у 2022 році. І хоча М. Ле Пен засудила російське вторгнення в Україну, вона послідовно підкреслює, що після завершення війни, Франція має співпрацювати з Росією в тому числі і у питаннях забезпечення безпеки у Європі (Dziubińska, 2022). Власне, у логіці дистанціювання від Вашингтону та зменшення залежності від Берліна та Брюсселя, ця позиція є зрозумілим намаганням змінити баланс впливу за рахунок Росії (Rahman, 2024).

Схоже, що у питаннях зовнішньої політики вона наслідує батька, який бачив Францію імперією, яка має посідати провідне місце у світових справах. Називаючи Францію другою найбільшою державою світу за географічними масштабами (виходячи з розміру її морської зони навколо Французької Полінезії та інших територій в Індійському і Тихому океанах), вона закликає до політики «вільних рук» - тобто не бути зв'язаною союзами. Це схоже на геополітичну гру наддержави, а не однієї з великих європейських держав (Bond & Springford, 2022).

Як ми вже зазначили у дослідженні, Марін Ле Пен була головним кандидатом на перемогу у президентських перегонах 2027 року, проте нещодавнє рішення Суду у справі про розкрадання мільйонів євро під час роботи у Європейському парламенті, схоже, ставить хрест на її планах щодо участі у виборах, якщо апеляцію не буде підтримано судом (Bond & Springford, 2022). Її засудили до двох років домашнього арешту та заборонили обіймати державні посади протягом п'яти років. Вирок у вигляді домашнього арешту буде призупинено під час апеляції, але заборона на обіймання посад набуває чинності

негайно. Марін Ле Пен засудила це рішення як «демократичний скандал, справжній сором, який заплямує нашу країну» (Corbet, 2025).

Політикиня знайшла підтримку за межами держави. «Я — Марін!» — сказав Віктор Орбан (Giordano, 2025), чия партія «Фідес» входить до фракції «Національне об'єднання» М. Ле Пен у групі «Патріоти» на рівні Європейського парламенту в Брюсселі. «Я шокований неймовірно жорстким вироком проти Марін Ле Пен. Я підтримую її та вірю в неї на всі 100% і вірю, що вона виграє апеляцію та стане президентом Франції», — висловився лідер ультраправих голландців Вільдерс (Giordano, 2025), чия партія перемогла на національних виборах у листопаді 2023 року. В Іспанії лідер ультраправої партії Vox Сантьяго Абаскаль заявив: «Їм не вдасться заглушити голос французького народу» (Giordano, 2025). Лідер партії Reform UK Найджел Фараж заявив, що Марін Ле Пен засудили за «дуже сфабрикованим звинуваченням» (Giordano, 2025). Один з провідних політиків Італії Матео Сальвіні назвав це рішення «оголошенням війни Брюсселем», а Прем'єр-міністр Джорджа Мелоні поскаржилася, що воно «позбавляє мільйони громадян їхнього представництва» (Deutsche Welle, 2025-b). Також підтримку М. Ле Пен висловив Дональд Трамп (Jochesová, 2025). На прикладі цього кейсу можна прослідкувати транскордонну співпрацю і підтримку один одного лідерами правих сил у всьому Західному світі, які намагаються діяти єдиним фронтом проти існуючих лівоцентристських еліт Брюсселя та більшості європейських держав. І те, що на підтримку Марін Ле Пен виступають лідери урядів деяких європейських держав свідчить про збільшення ролі правих сил у Європі у останні роки. Як і у випадку з юридичними проблемами Д. Трампа в США, засудження М. Ле Пен може послужити рушійною силою для крайніх правих та популістських сил на Заході, які тепер зможуть з більшою легітимністю стверджувати, що система активно працює над тим, щоб зменшити їх спроможність бути обраними.

У випадку, якщо апеляційний суд відхилить позов Марін Ле Пен, імовірним кандидатом на наступних виборах від «Національного об'єднання» стане 29-річний

Джордан Барделла. Він менш знаний у французькому суспільстві, але М. Ле Пен обрала його своїм наступником і зараз він очолює її партію (Adamson, 2025). Нещодавно було проведено опитування, згідно з яким більшість виборців партії нещодавно заявили, що віддають перевагу саме Барделлу, а не Марін Ле Пен (Timsit, 2025). Крім цього, на користь актора може зіграти відсутність у нього за спиною довгої політичної кар'єри. Якщо у М. Ле Пен був стабільний антирейтинг, який не дозволяв їй претендувати на більшість голосів у випадку, коли проти неї виступає сильний кандидат з іншого політичного табору, то Барделла може бути новим обличчям та стати навіть більш вірогідним кандидатом на президентство, якщо за умови відсутності Марін Ле Пен, партія об'єднається навколо нього як нового лідера.

У іншій ключовій державі Європейського Союзу спостерігається схожа тенденція зростання правої сили, яка на лютневих виборах 2025 року отримала другу найбільшу фракцію у Бундестазі, а за останнім опитуванням, має найбільший рейтинг у Німеччині (Martin, 2025). «Альтернатива для Німеччини» (АдН) є молодіжною партією, що стрімко набирає популярності, особливо у східнонімецьких землях з опорою на землі Тюрінгії, Саксонії та Бранденбургу.

На останніх виборах у більшості округів колишньої НДР перемогу здобула саме АдН. Цей результат у регіонах, які тривалий час борються з економічними та соціальними наслідками возз'єднання, пояснюється невдоволенням людей щодо їхнього становища у Федерації, коли за 35 років після руйнування Берлінського муру все ще існує нерівномірність у розвитку та соціально-економічному становищі регіонів Західної та Східної частин ФРН. Також у східних регіонах позиція населення щодо політики імміграції, протидії зміні клімату та зовнішньої політики ФРН є більш критичною, на чому «Альтернатива» набирає політичні бали. Також роль відіграє часто проросійська позиція АдН, яка має великий резонанс у тих частинах Східної Німеччини, де все ще зберігається скептичне ставлення до Заходу і ностальгія за радянською епохою (Blackburn, 2024).

Першу популярність партія набрала на антиіммігрантській риторичі, критикуючи рішення колишнього консервативного канцлера Ангели Меркель прийняти велику хвилю біженців у 2015 році. Це дозволило АдН вперше увійти до національного парламенту в 2017 році, після чого партія отримала трибуну і представництво на законодавчому рівні, що сприяло збільшенню популярності партії.

Окрім підтримки переважно у східнонімецьких регіонах, необхідно також відзначити і популярність партії серед молоді. На виборах 23 лютого партія «Альтернатива для Німеччини» посіла друге місце серед виборців віком від 18 до 21 року з 21 відсотком, що на 14 відсоткових пунктів більше, ніж на попередніх національних виборах (Nöstlinger, 2025-a).

Найбільша частина молоді проголосувала за ліві партії, що свідчить про поляризацію серед молодих виборців, які залишаються невдоволеними центристськими політичними елітами, що очолювали ФРН останні десятиліття. Також варто говорити про те, що якщо тенденція отримає продовження, АдН з роками лише закріплюватиме свою першість як найбільша партія Німеччини.

«Альтернатива для Німеччини» отримала місця і в Європарламенті під час останніх виборів і навіть створила у його межах власну парламентську групу «Європейські суверенні нації» (Liboreiro & Genovese, 2024). До цього АдН перебували у складі групи «Ідентичність і демократія» (ID), очолюваної «Національним об'єднанням» Марін Ле Пен, але були змушені її покинути через те, що риторика АдН кидала тінь на партію М. Ле Пен у її намаганні виступати з м'якшою риторикою (Robertson, 2024).

АдН так само є євроскептичною партією, що прагне замінити Європейський Союз більш вільним торговельним блоком, припинити озброєння України та покласти край політиці спокути Німеччини за злочини Другої світової війни. Донедавна партія виступала за «Dexit», але зараз пом'ящила риторику і більше не виступає за вихід із ЄС (Schulten, 2023). У цей же час АдН продовжує виступати за скасування євро, а її маніфест 2024 року закликає до повного

демонтажу єврозони, стверджуючи, що «лише через національні валюти кожна держава може відновити свій суверенітет» (Benson, 2024). Тут також бачимо схожість із позицією М. Ле Пен у необхідності забезпечити суверенітет держави і не передавати важливі повноваження на наднаціональний рівень.

В основі зовнішньої політики АДН лежить глибоке неприйняття американського лідерства і глибокий скептицизм щодо НАТО. «Альтернатива» критикує НАТО, адже, на їхню думку, присутність у альянсі суперечить німецьким інтересам і, що більш важливо, підриває національний суверенітет.

Якщо уряди Ангели Меркель та Олафа Шольца вважали Сполучені Штати ключовим зовнішньополітичним партнером, то Аліса Вайдель, співголова AfD, заявила у нещодавньому інтерв'ю німецькому громадському мовнику DW: «Інтереси безпеки Федеративної Республіки Німеччина діаметрально протилежні інтересам Сполучених Штатів» (Benson, 2024). Ця різка заява відображає відмову АДН від трансатлантичного безпекового партнерства, яке визначало німецьку і європейську оборонну політику протягом трьох чвертей століття. Лідери АДН характеризують співпрацю із США як підпорядкування ФРН інтересам США, в яких Вашингтон використовує НАТО як інструмент для нав'язування свого геополітичного порядку денного Європі.

Основна програма AfD на 2016 рік закликає до повного виведення всіх американських військ з території Німеччини. пропонуючи Німеччині шукати кращі відносини з Росією. Тут, як і у випадку з пропозиціями Марін Ле Пен, можна спостерігати бажання лідерів «Альтернативи» у рамках підходу *realpolitik* перебалансувати вплив Сполучених Штатів через Російську Федерацію.

Партія послідовно виступає проти санкцій, спрямованих на Росію, критикує підтримку Києва з боку Німеччини і підтримує кремлівські наративи, які покладають відповідальність за конфлікт в Україні на НАТО (Blackburn, 2024).

Аліса Вайдель стверджувала, що НАТО зробило «історичну помилку», «роздратувавши Росію», розглядаючи можливість членства України (Deutsche Presse-Agentur, 2022).

Лідери «Альтернативи» критикують рішення про накладання санкцій на Росію, стверджуючи, що відновлення повноцінних торговельних відносин з Москвою краще слугуватиме економічним інтересам Німеччини. Маніфест АдН від 2024 року прямо стверджує, що «постачання зброї в зони бойових дій не слугує миру в Європі», і вимагає «негайного скасування економічних санкцій проти Росії» (Blackburn, 2024).

Головним предметом критики у цьому питанні є енергетична політика Німеччини, яка десятиліттями була головним імпортером російського газу, але відмовилась від РФ як постачальника після повномасштабного вторгнення Росії в Україну. Після відмови Німеччини від закупівлі російських енергоресурсів, вартість енергоносіїв у Німеччині різко зросла, а ціни на природний газ у 2022 році зросли більш ніж на 35% (Robertson, 2023). Це спровокувало тяжкі наслідки для економіки Німеччини, яка, користуючись дешевим російським газом, змогла стати виробничим центром Європи. Проте з втратою дешевої енергії, Німеччина втратила і частину інтересу інвесторів, які почали переносити виробництва у інші держави, що виливається у те, що економіка ФРН останні 3 роки зростає вкрай повільними темпами.

Якщо М. Ле Пен остерігається збільшення впливу КНР, то «Альтернатива» вбачає у ньому вигідного партнера. Її передвиборча програма 2024 року повторює риторику Китаю щодо суверенітету, багатопolarity та невтручання, стверджуючи, що Німеччина повинна «дотримуватися принципу невтручання у внутрішні справи держав» (Alternative für Deutschland, 2023). У тому ж Маніфесті лідери АдН виступають за приєднання Німеччини до інфраструктурного проєкту КНР «Один пояс, один шлях», а також до Шанхайської організації співробітництва в якості держави-спостерігача і Євразійського економічного союзу, де головує Москва.

Відношення до Китаю є однією з головних розбіжностей у програмах лідерів «Національного об'єднання» та «Альтернативи», але має логічне пояснення: АдН зосереджується на економічному зростанні і не вбачає для Німеччини особливої геополітичної ролі поза межами Європи у той час як Марін Ле Пен відводить для Франції ключову роль у світовій геополітиці і тому Китай, як іще один претендент на таку роль не може сприйматись виключно позитивно.

Як і партія М. Ле Пен, «Альтернатива» отримує підтримку з-за океану, адже нова американська адміністрація вбачає у правих силах спроможність взяти на себе забезпечення самостійності держав Європи, навіть якщо це відбувається за рахунок дистанціювання від Сполучених Штатів. Прояв такої підтримки можна було спостерігати під час передвиборчої кампанії виборів до Бундестагу 2025 року, коли американський технологічний магнат Ілон Маск заявив у грудні 2024, що «лише АдН може врятувати Німеччину» (Nöstlinger, 2024). Також важливим є те, що співголова АдН Тіно Хрупалла став єдиним німецьким партійним лідером, запрошеним на інавгурацію президента США Дональда Трампа (Nöstlinger, 2025-b).

Перед АдН на даному етапі розвитку постає та ж проблема, що і перед «Національним об'єднанням» Марін Ле Пен: навіть статус найбільшої партії не дозволить сподіватись на посаду канцлера у найближчій перспективі, адже інші партії обиратимуть варіант створення коаліції без участі АдН. При цьому, деякі з німецьких політиків виступають за заборону самої партії «Альтернатива для Німеччини», яку федеральне агентство внутрішньої розвідки Німеччини відстежує як «підозрювану» правоекстремістську організацію (Götschenberg & Schmidt, 2025). Проте, ця процедура складна і була використана лише двічі у післявоєнний період, тож сподівання на заборону найпопулярнішої партії лишаються нездійсненими.

Ключовим викликом перед АдН стане необхідність пом'якшувати власну риторiku за прикладом М. Ле Пен щоб отримати підтримку центристів. Про такий варіант розвитку подій говорить Александр Кларксон, викладач німецьких студій

у Королівському коледжі Лондона, вважає, що консерватори можуть одного дня розглянути можливість створення коаліції з AfD, якщо вона пом'якшить свою зовнішню політику: «Цікавим питанням буде, чи здатна AfD робити те, що робив Джорджія Мелоні в Італії або Марін Ле Пен у Франції, - сказав Кларксон, - тобто поступово розвертатися в цих питаннях, не відмовляючись при цьому від багатьох питань внутрішньої політики» (Marsh & Sychev, 2025).

У випадку ж збереження єдності серед лівоцентристських сил у ФРН, для протидії АдН їм необхідно вирішити проблеми, на критиці яких лідери «Альтернативи» здобувають найбільше політичних балів: політика міграції, недостатня інтеграція східнонімецьких регіонів у соціальному та економічному аспекті, дорога електроенергія, зовнішня політика та інтеграція у межах ЄС, у рамках якого Німеччина виступає найбільшим донором економічної підтримки для країн Союзу.

Підсумовуючи підрозділ, можемо констатувати тенденцію на збільшення популярності правих сил у Європі, які часто стоять на позиціях євроскептицизму та необхідності збільшення суверенітету держав Європи, критикують глибоку співпрацю країн Європи зі Сполученими Штатами, виступають за покращення відносин з Росією, перекладаючи відповідальність за збільшення цін на енергоносії на санкційну політику ЄС. Небезпечним сценарієм для існування Європейського Союзу виглядає переконання електорату у Франції, Німеччині чи у кількох державах «нової Європи», як то Польщі, Чехії та Румунії, що наднаціональна влада приносить більше шкоди і подальшу європейську інтеграцію необхідно зупинити, а то й обернути назад. За такого розвитку подій, діяльність структур влади ЄС може систематично саботуватися національними урядами цих держав, що становитиме екзистенційну загрозу існуванню ЄС. Іншим фактором, що вже зараз впливає на політику всередині ЄС, є те, що в умовах електоральної демократії навіть здебільшого центристські європейські еліти змушені грати на полі правих та ультраправих сил, щоб перетягнути частину їхнього електорату, а це у свою чергу, зі збільшенням кількості прихильників правих партій, призводить до зміщення

загальної державної політики вправо, що несе загрозу для здебільшого лівоцентристської політики Європейських інституцій, перед якими постають нові виклики.

РОЗДІЛ 3. ПОЛІТИЧНИЙ ВЕКТОР ЄВРОБЮРОКРАТІЇ: УТВЕРДЖЕННЯ НАДНАЦІОНАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ

3.1. Інструментарій Європейської комісії у кристалізації єдності у зовнішній та безпековій політиці

Європейський Союз дедалі частіше позиціонує себе на міжнародній арені як самостійний геополітичний актор, здатний реагувати на глобальні виклики і формувати власний зовнішньополітичний курс (Кравчик, 2023). Центральну роль у цьому процесі відіграє Європейська комісія, яка, виходячи за межі технократичного мандату, прагне формувати стратегію єдиного реагування на зовнішньополітичні кризи, але цей процес суттєво ускладнюється необхідністю постійного досягнення консенсусу між державами-членами. Попри декларативну солідарність, країни ЄС демонструють різну ступінь готовності до колективних дій у сфері зовнішньої та безпекової політики, особливо в умовах повномасштабної війни Росії проти України, що ставить під сумнів здатність Союзу виступати єдиним актором на міжнародній арені.

Наднаціональні інституції, зокрема Європейська комісія, намагаються компенсувати цей розрив через застосування нормативних, політичних, економічних та дипломатичних інструментів, спрямованих на подолання спроб національних урядів переслідувати інтереси власних держав, навіть якщо це не вкладається у рамки загальної політики Союзу.

Розрив між задекларованими принципами єдності та фактичними практиками окремих країн посилює інституційну напругу всередині Союзу. Національні уряди нерідко віддають перевагу короткостроковим інтересам або двостороннім зв'язкам, тоді як Європейська комісія намагається впроваджувати довгострокову, колективну стратегію дій. Постає питання: чи здатна наднаціональна логіка переважити національні пріоритети в умовах війни та геополітичної турбулентності?

Концепція «геополітичної Комісії», яку просуває президентка Європейської комісії Урсула фон дер Ляєн, відображає прагнення до посилення ролі ЄС у міжнародних справах (European Commission, 2025-a). За її словами, Союз вийшов за межі економічної інтеграції і повинен відігравати суттєвішу роль на міжнародній арені. Її позиція резонує з ідеями Президента Франції Еммануеля Макрона, який з 2017 року наполягає на розбудові «європейського суверенітету» (Élysée Palace, 2017). Ці підходи перегукуються із стратегічним баченням колишнього Президента Франції Шарля де Голля, який хоч і був скептичним до наднаціонального підходу, однак виступав за сильну й об'єднану Європу як геополітичного полюса між США та СРСР.

Сучасні виклики примушують ЄС переглядати свою роль. Колишній Верховний представник ЄС із питань закордонних справ Жозеп Боррель у 2022 році зазначив, що «старого світу більше не існує» і Європейський Союз має взяти на себе більшу відповідальність за власну безпеку (Європейська правда, 2022). За його словами, критична залежність від російських енергоносіїв, китайських ринків та американської військової парасольки більше не може бути базисом європейського процвітання. Це відображає ширший тренд деглобалізації та зростання регіонального самозабезпечення, в якому Європейська комісія відіграє роль консолідуючого механізму для держав-членів Європейського Союзу.

Водночас навіть за умов війни на кордонах ЄС, пошук внутрішньої згоди залишається складним. Ілюстрацією цього є провал ініціативи голови європейської дипломатії, наступниці Жозепа Борреля, Каї Каллас щодо створення оборонного фонду на 2025 рік в обсязі 40 млрд євро на допомогу Україні, який не знайшов підтримки серед ключових держав-членів. Замість цього було запропоновано менш амбітну альтернативу — добровільні внески на 5 млрд євро, що знову ж таки делегує відповідальність державам (Vinocur & Barigazzi, 2025).

У цих умовах діяльність Європейської комісії набуває ще більшої ваги, оскільки саме вона покликана зменшувати політичну інерцію, посилювати стратегічну єдність та пропонувати інституційні рішення, які виходять за межі міжурядового компромісу.

Політику Європейського Союзу необхідно розглядати виключно з розумінням того, що зовнішньополітичне рішення формується на перетині внутрішньополітичного рівня (національні уряди, суспільства) та зовнішньополітичного (міждержавні або наднаціональні структури). У контексті ЄС це дозволяє розглядати Європейську комісію як актора, який грає роль "брокера" між двома рівнями, просуваючи єдиний курс через різноманітні інструменти впливу.

Національний рівень в контексті зовнішньої та безпекової політики ЄС залишається дуже важливим. Країни-члени, хоча й є частинами наднаціональної структури, часто виходять з національних інтересів, що іноді призводить до значних розбіжностей між ними. Захист національного суверенітету є важливим елементом для усіх держав, що проявляється в їхніх діях під час криз, таких як російське повномасштабне вторгнення в Україну. Рішення, які ухвалюються на національному рівні, вимагають врахування історичних, політичних і економічних реалій кожної країни. Проблеми, які виникають на національному рівні, також включають фрагментацію позицій між державами ЄС. Такі країни як Польща, країни Балтії та скандинавські держави, виступають за жорсткі санкції і підтримку України, тоді як інші країни, серед яких Угорщина, Словаччина та Греція, часто прагнуть м'якших підходів до санкцій або обережнішої підтримки України. Це ставить під загрозу єдність ЄС у зовнішній політиці, особливо коли для ухвалення рішень у сфері зовнішніх відносин необхідна однотайність у європейських інституціях.

Наднаціональний рівень ЄС, незважаючи на труднощі з прийняттям рішень через розбіжності між державами-членами, намагається подолати ці суперечності через створення спільних механізмів і інструментів реалізації спільної політики. У сфері зовнішньої політики та оборони Європейська комісія активно просуває наднаціональний інтерес, який полягає у стримуванні Росії через фінансування і координацію заходів, таких як санкції проти РФ і підтримка України. Одним із найбільш помітних прикладів є створення Європейського мирного фонду (EPF),

який фінансує постачання зброї Україні, загальна сума якого на 2024 рік перевищувала 6 мільярдів євро (European Commission, 2025-b). Це наднаціональний механізм, що дозволяє ЄС обходити вето окремих країн-членів і забезпечувати швидку підтримку для України. Іншим важливим кроком стало узгодження 17 пакетів санкцій проти Росії (Deutsche Welle, 2025-c). Навіть попри опір деяких країн, серед яких найбільш помітною була позиція Угорщини, ЄС зміг досягти компромісу, зокрема, шляхом обмеження санкцій і їх коригування для врахування національних інтересів певних країн. Це дозволило зберегти єдність ЄС у питаннях санкцій, незважаючи на розбіжності між країнами.

Наднаціональний рівень також активно сприяє політичній інтеграції України в ЄС, що є стратегічним геополітичним кроком. Єврокомісія та Європарламент, незважаючи на деякі розбіжності в ставленні до Росії серед країн-членів, постійно виступають за підтримку України на шляху до членства в ЄС (European Commission, n.d.-d). Це підтверджується рішенням надати Україні статус кандидата на вступ у 2022 році, що стало важливим сигналом європейської солідарності та стратегічної єдності на фоні війни (European Institute for International Relations, 2022).

Між національним і наднаціональним рівнями існують постійні конфлікти і компроміси. Одним з найбільш виразних є питання санкцій проти Росії. Національні інтереси часто виступають проти колективної політики ЄС, що проявляється через використання вето в Раді ЄС. Найчастіше у цьому питанні ним послуговувалась Угорщина (Financial Times, 2023-b). Однак інші країни змогли знайти обхідні шляхи для забезпечення стабільності європейської політики на цьому напрямку.

Ще одним прикладом є фінансова допомога Україні. Позиції деяких країн, таких як Словаччина, можуть коливатися залежно від політичних змін на національному рівні, але ЄС зміг забезпечити стабільність через створення спеціальних фондів, таких як Ukraine Facility, який надає фінансову підтримку для країни на 2024–2027 роки (Ministry of Finance of Ukraine, 2024).

Європейський Союз — це постійний переговорний майданчик, на якому безперервно триває процес узгодження національних інтересів і наднаціональних прагнень, що не скасовують один одного, а взаємодіють, зберігаючи необхідний баланс. При цьому ключовим актором, який забезпечує континуальність політики, виступає саме Європейська комісія, яка консолідує позиції країн-членів.

Під впливом різних економічних, політичних і соціальних факторів країни-члени ЄС мають різні інтереси, що визначає потенційні конфлікти між ними. Це протистояння можна трактувати через дві основні теоретичні парадигми: теорію груп інтересів та теорію колективної дії.

Теорія груп інтересів у міжнародних відносинах фокусується на тому, як різні групи — держави, недержавні актори або навіть окремі громадяни — намагаються просувати свої інтереси в рамках міжнародних угод. Їхні дії часто відображають прагнення до власної вигоди та мінімізації витрат на співпрацю з іншими. У випадку ЄС це призводить до виникнення розбіжностей, оскільки кожна країна має свій набір пріоритетів. Так, наприклад, відносно ставлення до війни в Україні країни ЄС мають різні економічні і політичні інтереси. Німеччина, яка традиційно була залежна від російського газу, і Угорщина, яка активно підтримувала російські економічні інтереси, ще з 2014 року виступали радше за продовження підходу «business as usual». З іншого боку, країни Балтії, Польща, Румунія, які відчували безпосередню загрозу з боку Росії, настоювали на більш жорстких санкціях та наданні допомоги Україні (Energy World, 2025).

Згідно з теорією колективної дії, групи акторів можуть вирішувати глобальні проблеми через співпрацю, узгоджуючи власні позиції із позиціями партнерів. У контексті ЄС ця теорія пояснює, як країни з різними інтересами змогли погодити спільні рішення щодо санкцій чи військової допомоги Україні. У випадку військової допомоги Україні теорія колективної дії також пояснює асиметрію вкладень країн-членів ЄС. Зокрема, країни, які знаходяться найближче до Росії, такі як Польща, Литва, Латвія чи Естонія, готові жертвувати більшими ресурсами, щоб стримати російську загрозу, тоді як інші країни, менш зацікавлені

у безпосередній безпеці, наприклад, Португалія чи Іспанія, надають менше допомоги. Така різниця у ставленні може призводити до напруженості всередині ЄС.

Також залишається важливим питання лідерства всередині ЄС, зокрема після того, як США під управлінням адміністрації Дональда Трампа відмовляються від ролі глобального лідера на міжнародній арені. Це породжує занепокоєння щодо здатності європейських країн, зокрема Франції та Німеччини, взяти на себе більше відповідальності за місце ЄС у глобальній геополітичній шахівниці.

Протистояння теорії груп інтересів та теорії колективної дії в рамках ЄС показує складність пошуку компромісу між національними та наднаціональними інтересами в умовах глобальних викликів. Європейська комісія, послуговуючись різним спектром механізмів та інструментів, консолідує позицію країн-членів у питаннях зовнішньої та безпекової політики.

Найважливішим інструментом є те, що Європейська комісія має право ініціативи у встановленні порядку денного для всієї ЄС, зокрема через регламенти щодо енергетики та ринку зброї (European Commission, n.d.-e). Це дає можливість визначити важливі напрямки для ЄС і забезпечити їхнє виконання на наднаціональному рівні, не залежно від національних інтересів. Такий підхід дозволяє діяти в єдиному напрямку, сприяючи зміцненню єдності всередині Союзу. Для посилення оборонних спроможностей Європейського Союзу був впроваджений механізм спільних закупівель озброєння, таких як, наприклад, артилерійські снаряди, через Європейське агентство оборонної співпраці (EDA) (Andersson, 2023). Цей інструмент є важливим, оскільки він передбачає відмову від національної автономії у сфері оборонних замовлень. Країни-члени ЄС погоджуються на централізовану закупівлю, що дозволяє зменшити витрати, підвищити ефективність і забезпечити єдність у забезпеченні військових потреб Європи. Це підкреслює важливість єдності та інтеграції в оборонній політиці ЄС. У травні 2025 року було узгоджено також механізм спільних інвестицій у оборонній сфері на суму 150 мільярдів євро, що дозволить збільшити спроможності

оборонно-промислового комплексу країн-членів Європейського Союзу в умовах збільшення кількості геополітичних викликів для об'єднання (Council of the European Union, 2025).

У рамках забезпечення енергетичної безпеки ЄС прийняв регламент про заповнення газових сховищ з обов'язковим заповненням до 90% (European Commission, 2025-с). Це рішення стосувалося всіх країн ЄС, що дозволяє забезпечити спільну енергетичну безпеку на колективному рівні. Єдиний стандарт для всіх держав-членів забезпечує, щоб жодна країна не могла задовольняти свої інтереси за рахунок інших, а колективне благо – енергетична безпека – стало спільним завданням для всіх. Така координація демонструє важливість підтримки наднаціонального інтересу в умовах викликів для енергетичного сектору країн-членів. Також було створено платформу AggregateEU для централізованих переговорів з постачальниками газу на тлі енергетичної кризи, яка почалась після відмови від більшої частини російських енергоресурсів, що дозволяє ЄС зменшити конкуренцію між країнами-членами і узгоджувати стратегії для отримання енергетичних ресурсів (European Commission, n.d.-f). Це важливий механізм для досягнення єдності, оскільки він дозволяє країнам діяти як єдиний блок, скорочуючи ризик від індивідуальних угод, що можуть призвести до нестабільності в колективній політиці ЄС.

Також варто відзначати фонд Ukraine Facility - механізм, який передбачає спільне фінансування допомоги Україні на суму 50 мільярдів євро на 2024–2027 роки (European Commission, n.d.-g). Це відображає солідарність ЄС з Україною, оскільки всі країни-члени є відповідальними за фінансування цих зусиль. Така централізована допомога посилює колективну відповідальність і підтримує спільну мету єдності в зовнішній політиці ЄС в умовах повномасштабного вторгнення Росії на територію України. Європейський Союз також продемонстрував наднаціональну єдність у своїй санкційній політиці, ухваливши 17 пакетів санкцій проти Росії (Deutsche Welle, 2025-с). Санкційний механізм дозволяє усім країнам-членам здійснювати колективний тиск на Росію та країни, які підтримують РФ.

Європейська комісія таким чином продовжує зміцнювати політичну єдність, переконуючи уряди, які можуть бути пасивними щодо впровадження санкцій, піддатися загальноєвропейському консенсусу.

Важливим інструментом для ЄС стала ініціатива EUVsDisinfo, що існує ще з 2015 року, проте в умовах війни на кордонах ЄС виявилась необхідною платформою, спрямованою на боротьбу з російською дезінформацією (European External Action Service, n.d.). ЄС активно формує уніфікований наратив, щоб протидіяти дезінформаційним кампаніям, які можуть дестабілізувати політичну ситуацію в Європі. Спільна боротьба з інформаційними загрозами допомагає підтримувати внутрішню єдність ЄС і забезпечує згуртовану відповідь на зовнішні виклики. Важливою є також роль Верховного представника ЄС з питань зовнішньої політики, що представляє єдину зовнішню позицію ЄС на міжнародній арені і транслює центральний наратив, що стосується усіх держав-членів.

Механізм Rule of Law Conditionality дозволяє використовувати інструменти інституційного тиску, зокрема погрози замороження фінансування для країн, які не виконують вимоги щодо верховенства права (European Commission, n.d.-h). Наприклад, у випадку з Угорщиною, цей механізм став важливим інструментом для забезпечення єдності та виконання європейських стандартів. Це також є формою політичного шантажу, спрямованою на досягнення спільних цілей, коли для певних країн за допомогою цього механізму можна заморозити фінансування або не зробити цього, отримавши певні поступки від цієї держави.

Ще одним механізмом, який передбачений нормативно-правовою базою Європейського Союзу, а саме статтею 7 Лісабонського договору, є можливість позбавити державу-члена ЄС певних прав, у тому числі і права голосу у Європейській Раді, у відповідь на порушення фундаментальних цінностей об'єднання, серед яких демократія, верховенство права та права людини (European Union, 2012-a). У статті 24 Договору про Європейський Союз вказано: «Держави-члени активно і беззастережно підтримують зовнішню політику та політику безпеки Союзу в дусі лояльності та взаємної солідарності і дотримуються дій

Союзу в цій сфері. Держави-члени повинні працювати разом для зміцнення та розвитку своєї взаємної політичної солідарності. Вони утримуються від будь-яких дій, що суперечать інтересам Союзу або можуть знизити його ефективність як згуртованої сили в міжнародних відносинах» (European Union, 2012-b). Дії певних країн об'єднання, зокрема Угорщини та Словаччини, можуть класифікуватися як «дії, що суперечать інтересам Союзу», проте відразу постає питання чи можна вважати захист демократії і прав людини в Україні, яка не є членом Європейського Союзу, фундаментальною цінністю ЄС, яку порушує Угорщина чи Словаччина. Те ж саме запитання можна поставити щодо верховенства права, адже усі країни ЄС визнають Статут ООН, а отже його порушення з боку Російської Федерації є порушенням верховенства права, а підігрівання Росії робить країни, що займаються цим, посібниками цього порушення. Якщо відповідь на одне з цих питань буде ствердною, то Словаччину та Угорщину теоретично можна було б позбавити права голосу у Європейській Раді. Застосування цього механізму може ініціюватися Європейською комісією, Європарламентом або ж третиною держав-членів ЄС і повинно бути класифіковано як порушення цінностей Союзу одностайним рішенням усіх інших держав-членів і вже після цього кваліфікована більшість може проголосувати за призупинення певних прав для країни-порушниці. Станом на зараз, даний механізм не може бути використаний проти Угорщини через необхідність одностайної класифікації як порушення фундаментальних цінностей з боку усіх інших держав членів, натомість Словаччина за прем'єрства Роберта Фіцо не підтримає таке рішення. Тобто наявність двох держав з подібною позицією усередині ЄС нівелює ефективність цього механізму.

Підводячи підсумки, можна сказати, що у останні 4 роки Європейська комісія стала надзвичайно важливим і потужним інструментом у забезпеченні консолідованої відповіді ЄС на виклик, який створила найбільша війна в Європі за останні 80 років. Завдяки своїм політичним, економічним та дипломатичним механізмам вона змогла об'єднати країни-члени в умовах кризи, спричиненої російським вторгненням в Україну. Використовуючи такі інструменти, як

Європейський фонд миру, спільні закупівлі озброєння, санкційну політику, централізовані платформи для закупівель енергоресурсів і багато інших механізмів, Комісія сприяла зміцненню єдності серед держав-членів і забезпеченню спільних інтересів у ключових сферах безпеки, енергетики та зовнішньої політики. Проте попри ці успіхи, Європейська комісія та сам ЄС стикаються з низкою проблем, які все ще потребують вирішення. Єдність, хоча й досягнута на багатьох фронтах, залишається вразливою до внутрішніх суперечностей і просування національних інтересів. Складність погодження спільної політики серед 27 країн-членів ЄС продовжує бути важливим викликом, особливо коли йдеться про критично важливі питання, такі як фінансування та розподіл відповідальності за колективну безпеку або енергетичну стабільність.

Наразі перед Європейським Союзом постає також ключовий тест на спроможність стати по-справжньому суб'єктним гравцем на глобальній арені. Створення власної Європейської армії стане визначальним фактором у його здатності бути незалежним у питаннях безпеки, особливо на тлі завершення епохи глобального лідерства США. Розвиток спільної оборонної структури дозволить ЄС зміцнити свою автономію у військових справах, що є надзвичайно важливим у контексті сучасних глобальних викликів, таких як російська агресія у Європі, а також зміни в міжнародному балансі сил. Власна європейська армія стане фундаментом для розвитку європейської оборонної політики та забезпечить ЄС можливість оперативно реагувати на кризові ситуації, не покладаючись на зовнішні сили.

Таким чином, Європейська комісія зіграла вирішальну роль у збереженні єдності та стабільності в ЄС під час однієї з найбільших загроз для безпеки Європи в новітній історії. Однак для того, щоб стати по-справжньому суб'єктним міжнародним гравцем і забезпечити свою автономність на майбутнє, Європейський Союз має вирішити проблеми внутрішньої консолідації та продовжити процес інтеграції у сфері оборони, зокрема через створення спільної Європейської армії.

3.2. Створення європейської армії як ключовий фактор утвердження стратегічної автономії Європейського Союзу

Британський історик Арнольд Тойнбі у своїй книзі "Світ і Захід" (1953) описував роль, яку, на його думку, повинні відігравати Сполучені Штати у підтримці глобального миру і стабільності. І ця роль найкраще характеризується терміном "глобальний поліцейський", що означає країну, яка діє як своєрідний світовий примус, втручаючись у конфлікти та кризи по всьому світу з метою сприяння стабільності, безпеці та інтересам міжнародного співтовариства. Таке бачення ролі США зумовлено переконанням щодо того, що поки не існуватиме світового судді, не можливий глобальний світ, оскільки завжди буде боротьба за глобальне лідерство. Інакше кажучи, якщо з міжнародних відносин прибрати панівну роль «Судді», настає справжній *realpolitik*: хаос і війна всіх проти всіх. Роль США, як «глобального поліцейського» можна прослідкувати на кейсах війни у Іраку та Афганістані.

Мрія про глобалізацію з утвердженням спільних цінностей – перемоги демократії та уніфікації світу найкраще описується у роботі Френсіса Фукуяма «Кінець історії і остання людина», яка була опублікована в 1992 році (Fukuyama, 1992). У цій книзі Фукуяма стверджував, що кінець холодної війни і розпад Радянського Союзу ознаменували тріумф ліберальної демократії і капіталізму як єдиних життєздатних форм правління і економічної організації. Аргументація Фукуяма ґрунтувалася на ідеї про те, що існує природний поступ людських суспільств до ліберальної демократії та капіталізму. Він вважав, що ці системи забезпечують найкраще поєднання індивідуальної свободи та економічного процвітання, і що вони здатні задовольнити потреби і бажання людей в усьому світі. Ідея Фукуяма про «кінець історії» полягає в тому, що ідеологічна боротьба минулого, така як конфлікти між капіталізмом і комунізмом або ж демократією і авторитаризмом, була вирішена на користь ліберальної демократії і капіталізму. Він вважав, що ці системи зараз настільки домінують і є загальноприйнятими, що

більше немає місця для виникнення альтернативних ідеологій чи систем правління (посилання). Вважалося, що демократія – «єдине, у що можна грати у місті» (Diamond, Plattner, Chu, & Tien, 1997).

Проте, така, у дечому гегемоніальна роль, має для світу як позитивні риси, такі і негативні: визначальна роль США стала синонімічною до процесу глобалізації, - а це означає, що падіння Сполучених Штатів з Олімпу означатиме завершення нинішньої епохи глобалізації. Якщо глобалізація – це процес уніфікації та інтеграції політичного, культурного та економічного аспектів людського життя у різних частинах світу, то деглобалізація – це зворотній процес, який означає фрагментацію глобалізованого світу на певні кластери, які будуть вороже ставитись один до одного, матимуть відмінні системи цінностей та будуть прагнути до самодостатності у рамках своїх кластерів, що зменшить обсяги світової торгівлі та призведе до використання протекціоністських заходів у економіці. Для існування глобального світу, вам необхідний глобальний Суддя: коли він зникає, починається боротьба за владу. Боротьба за владу означає війну: холодну або гарячу, - але будь-який варіант поставить хрест на глобалізації, доки не буде встановлено новий світовий порядок. Панічна втеча американських військ із Афганістану, а також програш у Сирії та кейс російсько-української війни показали, що «Світовий поліцейський» не має повноти влади і йому можна кидати виклик.

В умовах, коли Сполучені Штати більше не виступають гарантом створеного ними світового порядку, а відповідно і безпеки для Європи, постає питання можливості Європейського Союзу забезпечити захист власних кордонів від воєнних загроз. Європейська інтеграція у сферах безпеки та єдиного представництва на міжнародній арені яка довгий час вважалася малоімовірною, з середини 1990-х років потроху консолідувалася під егідою Спільної зовнішньої політики і політики безпеки (СЗПБ) та загальноєвропейської політики безпеки і оборони (ЄПБО). У Версальській декларації Європейської Ради від 11 березня 2022 року, що стала результатом саміту, який було скликано у відповідь на початок

російського повномасштабного вторгнення в Україну, було погоджено вектор подальшого розвитку стратегічної автономії альянсу, який передбачав зменшення залежності від російських енергоносіїв, збільшення витрат на інвестиції у сфері оборони та побудову більш стійкої економічної бази, що передбачає зменшення залежності від поставок ключових для економіки компонентів з інших держав, - було погоджено кроки, які спрямовані на посилення СЗПБ ЄС у сферах оборони, енергопостачання та економіки (European Parliament, 2022).

Стратегічна автономія - це здатність визначати пріоритети і приймати рішення в питаннях зовнішньої політики і безпеки, а також мати інституційні, політичні і матеріальні можливості для їх реалізації - у співпраці з третіми сторонами або, в разі необхідності, самостійно. З 2013 по 2016 рік вона переважно розглядалася як підхід до питань безпеки і оборони. З 2017 по 2019 рік СЗБП ЄС розглядалася як спосіб захисту європейських інтересів у несприятливому геополітичному середовищі, позначеному Брекзитом, президентством Д. Трампа і зростаючою роллю Китаю. У 2020 році пандемія Covid 19 змістила фокус на зменшення економічної залежності від іноземних ланцюгів постачання. Після російського вторгнення в Україну в лютому 2022 року робляться кроки на шляху до досягнення СЗБП ЄС у сфері оборони, хоча сама концепція залишається розмитою через варіативність термінології. Здебільшого колективна оборона є місією, делегованою НАТО, проте в Європейському Союзі існує власне положення про колективну оборону, закріплене у статті 42 Лісабонського договору: “Якщо державу-члена піддають збройному нападу на її території, інші держави-члени зобов’язані надати їй допомогу та підтримку всіма наявними в їхньому розпорядженні засобами відповідно до статті 51 Статуту Організації Об’єднаних Націй. Це не впливає на специфіку політики безпеки та оборони деяких держав-членів” (European Union, 2012-с). Це положення було застосоване лише одного разу: на підтримку Франції після терористичних атак у Парижі 13 листопада 2015 року, що дозволило Франції отримати двосторонню підтримку від деяких держав-членів ЄС для її військових операцій у рамках антитерористичної боротьби. (Le Gleut & Conway-Mouret, 2019) Це положення також може бути використане на

користь чотирьох нейтральних держав ЄС, які не перебувають під захистом НАТО: Австрії, Кіпру, Ірландії та Мальти. Хоча Європейський Союз дедалі частіше застосовує санкції на міжнародній арені, він далекий від того, щоб оволодіти інструментами жорсткої сили. Його СПБО є радше миротворчим інструментом, як у ООН, або збройною складовою політики розвитку. Масштаби операцій СПБО (загалом 5 000 військовослужбовців, переважно цивільних) є скромнішими порівняно з операціями ООН чи НАТО.

З 2017 року, на підставі 42 статті Лісабонського договору, було започатковано платформу Постійної структурованої співпраці (PESCO), у рамках якої 25 з 27 національних збройних сил держав-членів Європейського Союзу поглиблюють інтеграцію між собою. Ця структура не є альтернативою НАТО, виступаючи доповнюючим механізмом, але на її базі у подальшому може розбудовуватись єдина структура Збройних Сил Європейського Союзу, до створення яких у 2018 році закликав Президент Франції Е. Макрон (Marcus, 2018). Особливої актуальності ця платформа набуває в умовах президентства у США Дональда Трампа, який виступає за зменшення присутності американських військ у Європі (Lubold, De Luce, & Kube, 2025) Також необхідно відзначити створення у 2024 році у межах Єврокомісії нової посади – комісара з питань оборони та космосу, яку обійняв з 1 грудня 2024 року Андрюс Кубілюс (European Commission, n.d.-i).

Як вже було зазначено вище, стратегічна автономія стосується не лише сфери оборони, але також і створення стійкої економічної бази, яка б змогла забезпечувати існування Європейських збройних сил, а також створювати базу для функціонування оборонно-промислового комплексу в рамках Європейського Союзу, який би зміг існувати в умовах геополітичного протистояння з іншими провідними економіками світу.

За результатами двох Світових війн, європейська економічна могутність була здебільшого втрачена, про що свідчить неспроможність утримувати більшість власних колоній та необхідність значних вливань коштів збоку інших держав.

Перш за все, необхідно говорити про План Маршалла для Європи, який допоміг відновитися європейським державам, проте у той же час визначив подальшу орієнтацію економіки європейських держав на американський ринок. На сьогодні, Сполучені Штати залишаються найбільшим торгівельним партнером Європейського Союзу, виступаючи найбільшим ринком збуту товарів та послуг країн-членів Союзу (European Commission, n.d.-j).

Проте, з приходом до влади адміністрації Д. Трампа, між Сполученими Штатами та іншими державами, у тому числі державами-членами ЄС, розгорілася тарифна війна, яка призводить до здорожчання товарів та послуг, а також може спричинити розрив ланцюжків постачання між союзниками по НАТО (Grantham-Philips, 2025). Європейський Союз повинен надати централізовану відповідь на таку політику адміністрації Дональда Трампа, проте наразі єдина позиція досі не узгоджена. Країни поділилися на три табори. Франція, наприклад, виступає за пропорційну відповідь на ультиматуми Президента США (Euractiv, 2025). Італія та Угорщина виступають проти відповіді, адже це може спровокувати Президента США на посилення тиску (Navach & Fonte, 2025). Є й прибічники дипломатичного вирішення конфлікту, серед яких, зокрема, Чехія. Президент Чехії Петр Павел заявив, що необхідно знайти компроміс, за яким держави-члени ЄС могли б закуповувати більше американського газу та зброї, щоб скоротити торгівельний баланс між союзниками (Weizman & Gavin, 2025).

Торгова політика, включно з заходами торговельного захисту належить до виключної компетенції ЄС, а не окремих держав-членів, тож рішення за Європейською комісією, Президент якої Урсула фон дер Ляєн заявила, що контрзаходи будуть, але є місце дипломатії (Harvey, 2025). Президент США відкидає дипломатичне рішення і заявляє, що Європейський Союз повинен виплачувати Сполученим Штатам більше грошей щороку (Yaffe-Bellany, 2025), тож кліваж між двома з трьох найбільших економік світу продовжується.

"Заходу, яким ми його знали, більше не існує. Я зараз веду безліч переговорів з главами держав і урядів по всьому світу, які хочуть співпрацювати з

нами над новим порядком", - заявляє Урсула фон дер Ляєн, оцінюючи те, що Сполучені Штати намагаються переформатувати усталені формати співпраці. (Liboreiro, 2025). На тлі цього, питання залежності від США у сфері безпеки і оборони, а також, після початку російського повномасштабного вторгнення Росії на територію України, у енергетичній сфері, викликає все більше занепокоєнь усередині ЄС. Європейські лідери усе більше усвідомлюють необхідність формування стратегічної автономії Європейського Союзу і пошуку нових центрів, через які можна було б збалансувати вплив США. На цьому тлі активізувалися контакти між Китайською Народною Республікою та державами-членами ЄС. Європейський Союз, діючи у фарватері політики США щодо Китаю, обмежував масштаб співпраці з цієї державою. Для прикладу, Європейський Союз та його держави-члени не надали Китаю статусу країни з ринковою економікою (European Parliament, 2016). Однак постає питання, чи пішла б об'єднана Європа в цьому напрямку без тиску з боку США. На тлі тарифної війни, розпочатої Д. Трампом, контакти з китайською стороною інтенсифікувались і лідерство у цьому питанні на себе взяла Іспанія, прем'єр-міністр якої після введення Сполученими Штатами тарифних мит виступив за більш інтенсивне співробітництво між ЄС та КНР (Mokrani, 2025). Цю позицію підтримали і у Брюсселі, провівши переговори з Китаєм про розвиток торгівельних зв'язків, а також збільшення інвестицій на двосторонній основі (Bermingham & Zhou, 2025). Також під час зустрічі було обговорено подальше скасування мит ЄС на китайські електромобілі, які до цього обмежено допускали на європейський ринок, захищаючи власних та американських виробників від конкуренції з боку китайських автомобільних концернів. Китайський лідер Сі Цзиньпін закликав ЄС об'єднатись з КНР у протистоянні політиці США (Bloomberg, 2025), а деякі лідери Європейських держав планують відправитись у Пекін наприкінці червня 2025 року для зустрічі з Генеральним Секретарем ЦК компартії КНР (Reuters, 2025-b).

В умовах, коли США відкрито відмовляється від ролі світового лідера та намагається захистити власні інтереси, а не створений ними світовий порядок, усередині ЄС все більше уваги отримує ідея стратегічної автономії. Автономія

передбачає можливість багатовекторності, у тому числі збільшення співпраці з Китайською Народною Республікою, якщо це відповідатиме визначеним інтересам Європейського Союзу. Найважливішим за таких обставин залишається забезпечення проведення такої політики, не впадаючи у залежність від іншої держави. Свідчити про такі плани ЄС може, для прикладу, заява Президентки ЄЦБ Крістін Лагард про необхідність розробки європейської альтернативи платіжним системам Visa, MasterCard, PayPal та Alipay. Під час ток-шоу, (Newstalk, 2025) обговорюючи наслідки ще не запроваджених "тарифів Трампа", Крістін Лагард попередила, що Європі потрібно перестати покладатися на китайські та американські технології, стати самодостатньою та мати власну, локальну грошову інфраструктуру.

Прихід до влади у США Дональда Трампа став каталізатором до змін у Європейському Союзі: перегляду власної політики і позиціонування на міжнародній арені. Це стало очевидним у момент, коли після скандальної зустрічі у Білому домі Д. Трампа та В. Зеленського, європейські лідери виступили здебільшого саме на підтримку України (Weissert, Miller, & Madhani, 2025). Після цього було створено платформу «коаліції охочих», за результатами зустрічей у межах якої Президент Франції Е. Макрон висловив думку, що європейські лідери «більш згуртовані навколо України, ніж будь-коли до цього» (RFE/RL, 2025). Прем'єр-міністр Британії К. Стармер додав, що «Європа в цілому дуже давно не була такою об'єднаною» (MSN, 2025-a). Найважливішим фактором об'єднання Європи виступила перемога партії ХДС-ХСС на виборах у ФРН, що дозволило Фрідріху Мерцу бути обраним канцлером Німеччини, яка послідовно залишалась ключовим союзником США на континенті упродовж десятиліть, і лідери котрої сповідували переважно атлантистський вектор розвитку Європи, тобто орієнтацію на Сполучені Штати. Ф. Мерц вже після свого обрання заявив, що Європі слід визнати, що адміністрація Сполучених Штатів байдужа до долі Європи і його пріоритетом на посаді стане посилення Європи та поступове досягнення незалежності від США (Watts, 2025). За такої риторики нового лідера Німеччини, послідовним і логічним виглядає те, що Президент Франції та Прем'єр-міністр

Британії привітали його з перемогою на виборах та закликали до поглиблення співпраці задля протистояння загрозам для континенту (Kirby, 2025). Сам Ф. Мерц заявляє, що Європа знаходиться під масивним тиском з двох боків і для протистояння цьому, усередині ЄС має бути єдність навколо того, як і якими методами протистояти тиску з боку США та Росії (Ross & Nöstlinger, 2025). При цьому він так само визнає і те, що Дональд Трамп у дечому правий, коли говорить, що Європа не робить достатньо для своєї оборони протягом десятиліть, покладаючись на захист Вашингтону (Handelsblatt, 2025).

Багатовекторність, якої вимагає справжня незалежність, за словами Мерца, має полягати у поглибленні співпраці Європою з Мексикою, Індією, Канадою, країнами регіону Південно-східної Азії, а також Африки, країни якої наразі розглядається Європою більше не як можливий стратегічний партнер, а як об'єкт допомоги у цілях розвитку, що Ф. Мерц вважає неправильним (Handelsblatt, 2025). У Європейського Союзу немає спільної армії, як вже зазначалося вище, але серед 20 найсильніших армій світу є 4 армій країн-членів ЄС: Франція, Італія, ФРН та Іспанія (Global Firepower, 2025). Також у цьому переліку є Україна, яка є кандидатом на членство та Британія, яка зберігає із ЄС координацію у сфері оборони після «Брекситу». Проте, необхідно відзначати, що така оцінка могутності армії включає фактор перебування усіх цих держав, окрім України, у НАТО, а отже, союзництво із найсильнішою армією світу. Також фактором виступає розміщення в Німеччині та Італії американської ядерної зброї як фактору забезпечення безпеки союзника Сполучених Штатів. Якщо ж адміністрація Д. Трампа не захищатиме союзників по НАТО від можливих загроз, то оцінка рівню боєздатності Збройних сил перелічених вище держав буде суттєво зменшеною. Саме тому у рамках утвердження стратегічної автономії Європи, для Європейської комісії стратегічним завданням є посилення обороноздатності Європи. Так само, як і для політичних еліт у столицях держав-лідерів ЄС, як то Парижі, Берліні та Варшаві.

Росія випередила НАТО за виробництвом військової техніки у період 2022-2024 років, за даними британського Королівського об'єднаного інституту

оборонних досліджень (Danylyuk & Watling, 2025). «Європа має всі необхідні технологічні ресурси та знання, але проблема здебільшого полягає у витратах та виробництві» – сказав Олів'є Шмітт, керівник досліджень Інституту військових операцій Королівського оборонного коледжу Данії. (Cadier, 2025) Таким чином, Європейський Союз, який має набагато більше ресурсів та більший об'єднаний бюджет на оборону (International Institute for Strategic Studies, 2025), програє гонку озброєнь РФ. Саме тому четвертого березня 2025 року Президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн виступила із пропозицією плану переозброєння європейських армій з кошторисом у вісімсот мільярдів євро (Malingre, 2025), а вже 27 травня 2025 року план почав реалізовуватись із запуском механізму SAFE, який передбачає надання сто п'ятдесяти мільярдів євро кредитів європейським компаніям на розширення виробництв озброєння та воєнної техніки (Council of the European Union, 2025). Реалізація цього плану дозволить створити промислову базу для переозброєння Європи та отримати можливість ефективно стримувати Росію навіть в умовах «байдужості владної адміністрації США до долі Європи» (Watts, 2025). Найбільша економічна потуга Європейського Союзу – Німеччина, також прогне стати і провідною воєнною силою на континенті (Nöstlinger, 2025-с). Фрідріх Мерц підтверджує власні слова про пріоритетність посилення Європи, відроджуючи силу Бундесверу. Бундестаг 18 березня 2025 року схвалив збільшення запозичень для розвитку інфраструктури та оборони, послабивши так зване «боргове гальмо» (Deutsche Welle, 2025-d), яке закріплене у Конституції з метою не дозволяти урядам нарощувати державний борг ФРН. Фрідріх Мерц також обговорює з Францією та Британією формування європейської «ядерної парасольки» для заміщення Сполучених Штатів у цьому секторі (Adler, 2025).

За словами колишнього Голови Європарламенту Жозепа Борреля, процвітання ЄС «базувалося на дешевих енергоносіях з Росії, доступі до великого китайського ринку та делегуванні безпеки Сполученим Штатам» (2022). Втрата двох з трьох цих конкурентних переваг і необхідність витратити більше ресурсів, перш за все, на оборону, вплине на рівень життя у Європі, погіршивши його. Вже зараз можемо спостерігати закриття Німеччиною деяких федеральних

соціальних програм, серед яких, наприклад, прийом біженців з Туреччини, Єгипту, Йорданії, Кенії, Лівії, Руанди, а також оголошено, що нові подібні програми не будуть створюватись (Reuters, 2025-с). Уряд Бельгії також скоротить систему соціального захисту, щоб збільшити витрати на оборону (Carolan, 2024). Аналогічні дії будуть вчиняти поступово і інші уряди європейських держав у рамках перенаправлення ресурсів задля збільшення обороноздатності Європи, що спричинить незадоволення населення і надасть додаткові аргументи для опозиційних сил. П'ятого квітня 2025 року вже пройшли масові акції протести проти плану переозброєння Європи, запропонованого Урсулою фон дер Ляєн, під гаслами «нам потрібні нові лікарні, а не ракети» (Pinto, 2025).

Підводячи підсумок, можемо сказати, що російсько-українська війна, а також прихід до влади у США адміністрації Дональда Трампа популяризував у межах Європейського Союзу концепцію стратегічної автономії та створення власного сектору безпеки та оборони, який би не перебував у залежності від позиції Сполучених Штатів та дозволяв би відповідно реагувати на зовнішні виклики безпеці країн-членів ЄС. Ключові держави-члени збільшують витрати на оборону, а влада у Брюсселі запровадила механізм SAFE, який дозволить розширити промислову базу оборонно-промислового комплексу у межах ЄС та створить підвалини до переозброєння Європи. Створення промислової бази, існування платформи PESCO, у рамках якої відбувається інтеграція Збройних сил держав-членів ЄС, а також створення посади Єврокомісара з питань оборони та космосу є кроками у напрямку утвердження Європейської армії, яка стане ключовим елементом оборони ЄС у рамках досягнення стратегічної автономії Європи.

ВИСНОВКИ

У межах концептуалізації основних понять, зокрема терміну «союз», для оперування ним у нашій роботі, ми обрали визначення Пола Крейга та Грейна де Бурка, які визначили союз як «політичну сутність, утворену добровільним об'єднанням суверенних одиниць у рамках спільної інституційної структури, де певні компетенції об'єднуються або передаються спільним інституціям» (Craig, P., & de Búrca, G., 2020). Така ґрунтовна дефініція широко охоплює ефективні особливості такого явища як союз та пояснює, як саме у межах наднаціонального утворення відбувається кристалізація спільної інституційної структури.

Для визначення поняття «єдність» у цій роботі була обрана дефініція Крістофера Гілла, який розглядає єдність у зовнішній політиці як «здатність групи держав представляти узгоджений та спільний фронт у своїх зовнішніх відносинах, заснований на спільних інтересах чи цілях» (Hill, 1993). Це змістовне формулювання семантично вказує на те, що єдність не є аксіомою, а визначається спільними інтересами, узгоджується всередині системи та має потребу у перманентній підтримці та здатності держав забезпечувати таку узгодженість позицій протягом тривалого часового відрізка.

Третім ключовим поняттям, концептуалізація якого була проведена у рамках нашої роботи, є «європейська стратегічна автономія», для пояснення якої ми послуговуємося дефініцією Барбари Ліперт, яка розглядає її як здатність визначати пріоритети і приймати рішення в питаннях зовнішньої політики і безпеки, а також мати інституційні, політичні і матеріальні можливості для їх реалізації - у співпраці з третіми сторонами або, в разі необхідності, самостійно (Lippert, 2019). Це визначення дозволяє зрозуміти наявність якісної умови, виконання якої є показником суб'єктності актора на міжнародній арені.

Дослідження позиції Президента Франції щодо підтримки України у контексті повномасштабного вторгнення РФ дозволяє говорити про стрімку еволюції риторики та політики Емманюеля Макрона від «голуба» до «яструба», де, за досить короткий для історії термін, актор відійшов від м'якої дипломатії та спроб

впливу на президента РФ через телефонні дзвінки та публічні меседжі про те, що російська позиція буде братися до уваги у рамках мирного треку. Кардинальна зміна політичного вектору Макрона до майже синонімічної із Європейським Союзом в цілому, з одного боку, є яскравим прикладом впливу політичної турбулентності на переконання владної еліти, а з іншого – може викликати занепокоєння через імовірність такої ж швидкої зміни підходів інших акторів наднаціонального утворення, але вже у інший, більш радикальний бік, що може стати у протиріччя із узгодженою позицією ЄС.

Окрім того, аналізуючи підхід «business as usual», варто вказати, що зернова криза висвітлила розбіжності між геополітичною лінією Європейської Комісії та економічними інтересами окремих держав-членів, а також показала слабкість наднаціональних інструментів впливу на політику країн-членів у кризовій ситуації. У порівнянні із кейсом енергетичної кризи, де проблема здебільшого була ефективно вирішена спільними зусиллями наднаціонального утворення, для питання українського експорту аграрної продукції і досі регулярно застосовується принцип «business as usual». Це також вказує на те, що особливості економічної моделі України можуть призвести до виникнення інституційних бар'єрів на шляху держави до членства в ЄС, адже інтереси національних економік можуть домінувати над спільними цінностями солідарності членів Союзу.

Також варто визначити, що позиція держав-членів ЄС у співпраці з Москвою з питання постачання скрапленого газу та ядерної енергетики не завжди узгоджується із перспективою самого наднаціонального утворення, а незважаючи на офіційні заяви про відмову від російських енергоносіїв, деякі національні уряди, як от Іспанія та Бельгія, продовжували імпортувати скрапленого газу із території країни-агресора.

Також, маємо констатувати, що у Європі спостерігається тенденція до збільшення популярності правих сил, які часто стоять на позиціях євроскептицизму та необхідності збільшення суверенітету держав Європи, критикують глибоку співпрацю країн Європи зі Сполученими Штатами, виступають за покращення

відносин з Росією, перекладаючи відповідальність за збільшення цін на енергоносії на санкційну політику ЄС. Занепокоєння також викликають електоральні настрої щодо необхідності призупинення європейської інтеграції, яка приносить деяким державам, на думку політиків правого спектру, більше шкоди, аніж вигоди. Така політична орієнтація електорату та національної еліти може призвести до нових інституційних викликів та навіть загрози для продовження інтеграції у рамках Європейського Союзу.

Ми можемо стверджувати, що Єврокомісія є ключовим провідником забезпечення континуальності політики щодо утвердження наднаціонального інтересу забезпечення безпеки на європейському континенті. ЄК має інституційні механізми та інструменти задля реалізації власних програм, серед яких Європейський фонд миру та «Ukraine facility plan», які дозволили затвердити довгострокову підтримку України та сприяли її стабільності та регулярності, уникнувши ситуації, в якій кожен новий пакет допомоги стоїть під питанням, як це відбувалося неодноразово у випадку із США. Тим не менш, задля того, аби дійсно забезпечити автономність та міцну суб'єктність на міжнародній арені, ЄС має посилити процес інтеграції у сфері оборони, зокрема через створення спільної Європейської армії, що також стане фактором її внутрішньої консолідації. Це дозволить наднаціональному об'єднанню стати по-справжньому незалежним у питаннях безпеки, особливо у контексті зміни епохи глобального лідерства США та нових глобальних викликів світової політики.

Ці ж виклики, до яких можна віднести російсько-українську війну та прихід до влади у США адміністрації Дональда Трампа, стали каталізатором поширення концепції стратегічної автономії у політичному дискурсі Європейського Союзу та необхідності формування власного сектору безпеки та оборони, який би не перебував у залежності від позиції Вашингтону. Наразі, ключові держави-члени Союзу збільшують власні оборонні витрати, а Брюссель запровадив механізм SAFE, що дасть змогу розширити промислову базу оборонно-промислового комплексу європейських держав та сприятиме ефективному переозброєнню у

рамках ЄС. Окрім того, розвиток платформи PESCO, на базі котрої відбувається інтеграція Збройних сил держав-членів ЄС, а також запровадження посади Єврокомісара з питань оборони та космосу є критично важливими етапами утвердження стратегічної автономії Європи та зміцнення суб'єктності Європейського Союзу на міжнародній арені. Виклики, що постали перед ЄС за останні три з половиною роки, спричинили суттєві зміни усередині об'єднання: держави-члени ЄС, схоже, поступово відмовляються від ролі останніх кантіанців у світі маківеаллістів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Hlavac, M. (2010, December 2). *Less than a State, More than an International Organization: The Sui Generis Nature of the European Union*. Papers.ssrn.com. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1719308
2. European Commission. (n.d.-a). *What is the Economic and Monetary Union? (EMU)*. https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-monetary-union/what-economic-and-monetary-union-emu_en
3. European Union. (n.d.-a). *EU economic and monetary union*. EUR-Lex. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM:ec0015>
4. Biscop S. (2016). *Peace Without Money, War Without Americans*. In Routledge eBooks. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315599861>
5. Burgess, M. (2002). *Federalism and the European Union*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203465325>
6. Habermas J. (2012). *The crisis of the European Union : a response*. Cambridge, UK. ISBN 9780745662428
7. Mitrany D. (1966). *A working peace system*. Oxford University Press.
8. Craig, P., & de Búrca, G. (2020). *EU LAW : text, cases, and materials*. (7th ed.). Oxford University Press. ISBN 9780198856641
9. European Union. (n.d.-b). *EU motto: United in diversity*. https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/symbols/eu-motto_en
10. Manners, I. (2002). Normative Power Europe: a Contradiction in Terms? *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235–258. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00353>
11. Smith, M. E. (2004). *Europe's foreign and security policy : the institutionalism of cooperation*. Cambridge University Press. ISBN 9780511491702
12. Haas, E. B. (1958). *The uniting of Europe : political, social, and economical forces, 1950-1957*. University Of Notre Dame Press ; London. ISBN 9780268043469

13. Vanhoonacker, S., & Pomorska, K. (2013). The European External Action Service and Agenda-Setting in European Foreign Policy. *Journal of European Public Policy*, 20(9), 1316–1331. <https://doi.org/10.1080/13501763.2012.758446>
14. Hill, C. (1993). The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 31(3), 305–328. <https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.1993.tb00466.x>
15. Lefebvre, M. (2021, February 1). *Europe as a power, European sovereignty, strategic autonomy: a debate that is moving towards an assertive Europe*. [Www.robert-Schuman.eu. https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0582-europe-as-a-power-european-sovereignty-strategic-autonomy-a-debate-that-is-moving-towards-an](https://www.robert-schuman.eu/en/european-issues/0582-europe-as-a-power-european-sovereignty-strategic-autonomy-a-debate-that-is-moving-towards-an)
16. Ministère de la Défense. (2013, April 29). *White Paper on Defence and National Security*. France at NATO. <https://otan.delegfrance.org/White-Paper-on-Defence-and-National-Security>
17. Ministère des Armées. (2017, October). *Defence and National Security Strategic Review*. <https://otan.delegfrance.org/2017-Strategic-Review-of-Defence-and-National-Security>
18. House of Commons Defence Committee. (1999, March 31). *Memorandum submitted by the Ministry of Defence on the St Malo Agreement*. <https://publications.parliament.uk/pa/cm199899/cmselect/cmdfence/39/39w17.htm>
19. Damen, M. (2022-a, July 8). *EU strategic autonomy 2013-2023: From concept to capacity*. Policycommons.net; >. <https://policycommons.net/artifacts/2540020/eu-strategic-autonomy-2013-2023/3562441/>
20. Macron, E. (2017, September 26). *President Macron gives speech on new initiative for Europe*. Élysée. <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2017/09/26/president-macron-gives-speech-on-new-initiative-for-europe>
- Vohra, A. (2023, July 3). *“Strategic Autonomy” Is a French Pipe Dream*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2023/07/03/strategic-autonomy-is-a-french-pipe-dream/>

21. Fiott, D. (2018). *Strategic autonomy: towards “European sovereignty” in defence?*
https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief%2012_Strategic%20Autonomy.pdf
22. Damen, M. (2022-b). *BRIEFING EU Strategic Autonomy Monitor*.
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733589/EPRS_BRI\(2022\)733589_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733589/EPRS_BRI(2022)733589_EN.pdf)
23. Lippert, B. (2019). European strategic autonomy: actors, issues, conflicts of interests. In N. von Ondarza & V. Perthes (Eds.), *SSOAR* (Vol. 4/2019). Stiftung Wissenschaft und Politik -SWP- Deutsches Institut für Internationale Politik und Sicherheit. <https://www.ssoar.info/ssoar/handle/document/62346>
24. European Union. (2025-a, May 5). *EU assistance to Ukraine (in U.S. dollars)*. European External Action Service.
https://www.eeas.europa.eu/delegations/united-states-america/eu-assistance-ukraine-us-dollars_en Wolf, C., & E. Davis Jr. (2024, February 23). *Countries That Have Committed the Most Aid to Ukraine*. US News & World Report; U.S. News & World Report. <https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/these-countries-have-committed-the-most-aid-to-ukraine>
25. Avhustiuk, M., Sydoruk, T., & Pavliuk, V. (2023). The Impact of the Russian-Ukrainian War on European Security. *Romanian Journal of Political Sciences*, 23(2), 43–55. <https://www.cceeol.com/search/article-detail?id=1263852>
26. European Union. (2025-b, February 13). *EU statement on Russia’s war of aggression against Ukraine – OSCE Permanent Council No. 1508*.
<https://www.government.is/diplomatic-missions/embassy-of-iceland-in-vienna/alignments-with-statements/alignment/2025/02/13/EU-Statement-on-Russias-war-of-aggression-against-Ukraine-OSCE-Permanent-Council-No.-1508-13-February-2025/> Fukuyama, F. (1992). *The End of History and the Last Man*. The Free Press.
27. Huntington, S. (2013). *Clash of Civilizations*. In *Internet Archive*. e-International Relation. <https://archive.org/details/ClashOfCivilizations>

28. Hassan, A. (2022). The Russian-Ukrainian war and its implications for international security: a geopolitical vision. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 9, 179–192.
https://www.researchgate.net/publication/366596643_The_Russian-Ukrainian_war_and_its_implications_for_international_security_a_geopolitical_vision
29. Staunton, E. (2021). “France is back”: Macron’s European policy to rescue “European civilisation” and the liberal international order. *Third World Quarterly*, 43(1), 1–17. <https://doi.org/10.1080/01436597.2021.1994384>
30. Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations; the Struggle for Power and Peace*. Knopf.
31. *Maastricht Treaty*. (1992). European Parliament.
<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/maastricht-treaty>
32. *The Amsterdam Treaty* | EUR-Lex. (2018). Europa.eu; European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum%3A4301858>
33. *The Treaty of Lisbon*. (2017). Europa.eu; European Union. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=legisum%3Aai0033>
34. Менкур, О. (2004). *Логіка колективної дії. Суспільні блага і теорія груп*. Лібра, Київ. ISBN 966-7035-65-4.
35. Missiroli, A. (2001). European Security Policy: The Challenge of Coherence. *European Foreign Affairs Review*, 6(2), 177–196.
<https://doi.org/10.1023/a:1011471421125>
36. Putnam, R. D. (1988). Diplomacy and Domestic Politics: the Logic of Two-Level Games. *International Organization*, 42(3), 427–460. Jstor.
<https://www.jstor.org/stable/2706785>
37. Дем’янчук, О., & Леденьова, А. (2016). *УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС КРІЗЬ ПРИЗМУ МОДЕЛІ “ДВОРІВНЕВОЇ ГРИ” РОБЕРТА ПАТНЕМА*. Наукові Записки НаУКМА.

<https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/97b8138e-4039-4f4d-9f24-b22d93834db3/content>

38. Badridze, G. (2024, November 5). *The ongoing Russia-Ukraine war and EU security policy*. <http://es.tsu.ge/index.php/es/article/view/218>
39. Mukarzel, R. (2023). The Russo-Ukrainian war and its transformative impact on European security dynamics : shifting power, emerging challenges, and future implications. *Ndu.edu.lb*. <http://ir.ndu.edu.lb/123456789/1779>
40. Buriachenko, O. (2024). THE GEOPOLITICAL AWAKENING OF THE EUROPEAN UNION AGAINST THE BACKDROP OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR. *Scientific Journal of Polonia University*, 65(4), 171–178. <https://doi.org/10.23856/6519>
41. MAURO, F. (2018, March 29). *Strategic autonomy under the spotlight: The New Holy Grail of European Defence*. GRIP Report . https://www.academia.edu/41731560/Strategic_autonomy_under_the_spotlight_The_New_Holy_Grail_of_European_Defence
42. Van den Abeele, É. (2021). *Towards a new paradigm in open strategic autonomy?* Wwww.econstor.eu. <https://www.econstor.eu/handle/10419/299691>
43. Howorth, J. (2019). Strategic Autonomy: Why It's Not About Europe Going it Alone. *European View*, 18(2), 254–254. <https://doi.org/10.1177/1781685819883195>
44. Tiersky, R. (2018). Macron's World: How the New President Is Remaking France. *Foreign Affairs*, 97(1), 87–96. <https://www.jstor.org/stable/44822017>
45. MŁYNARSKI, T. (2023). *THE IMPLICATIONS OF STRENGTHENING "EUROPEAN STRATEGIC AUTONOMY" AND ITS DEFENCE CAPABILITIES FOR THE GROWTH OF FRANCE'S GLOBAL IMPORTANCE AND POWER* on JSTOR. Jstor.org. <https://www.jstor.org/stable/27327697>
46. GOMART, T., HECKER, M., & eds. (2018, April 13). *Macron, Diplomat: Analyzing France's New Foreign Policy under Macron*. Policycommons.net; >. <https://policycommons.net/artifacts/1406305/macron-diplomat/2020575/>

47. Hofmann, S. C. (2025). Organizing European security in yet another geopolitical era: consensus escapism or compartmentalized multilateralism? *International Politics*. <https://doi.org/10.1057/s41311-024-00651-z>
48. Поліщук Олександр Сергійович. (2016, February 3). *Ціннісні засади колективної дії у сучасному суспільстві (філософський аналіз)*. Академічні Тексти України. <https://uacademic.info/ua/document/0516U000084>
49. Zakaria, F. (2019, June 11). *The self-destruction of American power: Washington squandered the unipolar moment*. Foreign Affairs. <https://www.foreignaffairs.com/united-states/self-destruction-american-power>
50. Ferguson, N. (2021, August 20). *Niall Ferguson on why the end of America's empire won't be peaceful*. The Economist. <https://www.economist.com/by-invitation/2021/08/20/niall-ferguson-on-why-the-end-of-americas-empire-wont-be-peaceful>
51. Jouve, E. (1977). L'Europe de l'Atlantique à l'Oural. *Espoir*, (18).
52. Peyrefitte, A. (2002). *C'était de Gaulle*. Gallimard.
53. European Parliament. (2019). *The Jean Monnet House: A place of European memory*. European Parliamentary Research Service. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637947/EPRS_BRI\(2019\)637947_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637947/EPRS_BRI(2019)637947_EN.pdf)
54. Volkers, S. (2024, September 10). *The EU as a global actor: The enduring relevance of de Gaulle's vision for Europe*. Euro Prospects. <https://europrospects.eu/the-eu-as-a-global-actor-the-enduring-relevance-of-charles-de-gaulles-vision-for-europe/>
55. Élysée. (2017, September 26). *President Macron gives speech on new initiative for Europe*. Élysée. <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2017/09/26/president-macron-gives-speech-on-new-initiative-for-europe>
56. Irish, J., & Emmott, R. (2019, September 17). *France's Macron embraces high-risk diplomacy at EU's expense*. Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-france-eu-macron-analysis-idUSKBN1W21VY/>

57. The Wilson Center. (2014, January 23). *A short history of America's economy since World War II. The World's Economy and the Economy's World.* <https://medium.com/the-worlds-economy-and-the-economys-world/a-short-history-of-americas-economy-since-world-war-ii-37293cdb640>
58. Population TODAY. (2025, June 1). *World population.* https://populationtoday.com/?utm_source
59. The Economist. (2019, November 7). *Emmanuel Macron warns Europe: NATO is becoming brain-dead.* <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>
60. U.S. Department of Defense. (2022, October 27). *2022 National Defense Strategy, Nuclear Posture Review, and Missile Defense Review.* <https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.PDF>
61. Kempin, R. (Ed.). (2021, May). *France's foreign and security policy under President Macron: The consequences for Franco-German cooperation* (SWP Research Paper 2021/RP 04). Stiftung Wissenschaft und Politik. https://www.swp-berlin.org/publications/products/research_papers/2021RP04_PolicyUnderMacron.pdf
62. Caulcutt, C. (2022, July 5). *Inside Emmanuel Macron's failed one-man diplomacy mission on Ukraine.* Politico. <https://www.politico.eu/article/emmanuel-macron-ukraine-war-vladimir-putin-russia-diplomacy-france-documentary/>
63. Kiel Institute for the World Economy. (2025). *Ukraine Support Tracker.* <https://www.ifw-kiel.de/topics/war-against-ukraine/ukraine-support-tracker/>
64. Європейська правда. (2022, червень 4). *Макрон: Не повинні принижувати Росію, щоб у день припинення бойових дій ми могли будувати дипломатичний шлях.* <https://www.eurointegration.com.ua/news/2022/06/4/7140626/>
65. TF1 Info. (2022, грудень 3). *Guerre en Ukraine : "Je reparlerai à Poutine", affirme Emmanuel Macron sur TF1.* <https://www.tf1info.fr/international/video-interview-emmanuel-macrin-au-13h-de-tf1-guerre-en-ukraine-je-reparlerai-a-vladimir-poutine-affirme-le-president-2240660.html>

- 66.Schofield, H. (2024, March 16). *Macron switches from dove to hawk on Russia's invasion of Ukraine*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-europe-68575251>
- 67.The Economist. (2024, квітень 18). *How Russia targeted France and radicalised Emmanuel Macron*. <https://www.economist.com/europe/2024/04/18/how-russia-targeted-france-and-radicalised-emmanuel-macron>
- 68.Ricard, P., & Pietralunga, C. (2023, червень 20). *France resolves to support Ukraine's NATO membership*. Le Monde. https://www.lemonde.fr/en/international/article/2023/06/20/france-resolves-to-support-ukraine-s-nato-membership_6034362_4.html
- 69.Dettmer, J. (2024, березень 1). *Ukraine's in a dire position. Macron's gaffe made things worse*. Politico. <https://www.politico.eu/article/ukraines-dire-position-emmanuel-macron-gaffe-made-things-worse/>
- 70.Rose, M. (2023, травень 31). *Macron tells Eastern Europe - we should have listened to you over Russia*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/frances-macron-offers-mea-culpa-eastern-eu-nations-russia-2023-05-31/>
- 71.BBC News. (2023, квітень 12). *Macron on Taiwan: 'An ally not a vassal', says France leader*. <https://www.bbc.com/news/world-europe-65258129>
- 72.Kube, C., Lee, C. E., & Tsirkin, J. (2025, березень 6). *Trump considering major NATO policy shift*. NBC News. <https://www.nbcnews.com/politics/national-security/trump-considering-major-nato-policy-shift-rcna195089>
- 73.CNN. (2025, May 4). *Trump considers Greenland annexation: 'We need Greenland'*. <https://edition.cnn.com/2025/05/04/world/greenland-annexation-threat-trump-nbc-interview-intl-hnk>
- 74.Кикот, К. (2025, 20 травня). *США продовжують постачання зброї Україні, але нові пакети допомоги поки що на паузі*. Espresso. <https://global.espreso.tv/weapons-supply-ukraine-rubio-says-us-continues-arms-supplies-to-ukraine-but-holds-off-on-new-aid-packages>

75. Corbet, S. (2025, February 24). *Macron got no promises on Ukraine but called his meeting with Trump a 'turning point'.* AP News. <https://apnews.com/article/macron-trump-relationship-ukraine-russia-41e95e7ef6a02bb9c7faf69b50ed89dd>
76. Ганжа, К. (2025, 19 лютого). «Ми будемо виконувати всі наші обов'язки»: Макрон за підсумками другої зустрічі щодо України та безпеки ЄС. Espresso. <https://espresso.tv/svit-mi-budemo-vikonuvati-vsi-nashi-obovyazki-makron-za-pidsumkami-drugoi-zustrichi-shchodo-ukraini-ta-bezpeki-es>
77. Deutsche Welle. (2025-а, 10 листопада). Макрон: Європа виконуватиме свої обов'язки для забезпечення миру. Deutsche Welle. <https://www.dw.com/uk/makron-evropa-vikonuvatime-svoi-obovazki-dlya-zabezpecenna-miru/a-71678127>
78. Журавльова, О., & Польська, К. (2025, 27 березня). Саміт у Парижі: ЄС надасть Україні 17 млрд євро і снаряди. Deutsche Welle. <https://www.dw.com/uk/samit-u-parizi-es-zobovazavsa-vidiliti-ukraini-17-milardiv-evro-i-snaradi/a-72061679>
79. MSN. (2025-а, 2 червня). Starmer and Macron to send military chiefs to Ukraine to plan for future ceasefire. MSN. <https://www.msn.com/en-gb/news/world/starmer-and-macron-to-send-military-chiefs-to-ukraine-to-plan-for-future-ceasefire/ar-AA1BMKRg>
80. Udasin, S. (2022, April 6). *These European countries are the most dependent on Russian gas.* The Hill. <https://thehill.com/policy/equilibrium-sustainability/3260553-these-european-countries-are-the-most-dependent-on-russian-gas/>
81. Euronews. (2022, 20 травня). *Gerhard Schröder: Germany's ex-chancellor quits Russian energy giant Rosneft amid pressure over war.* <https://www.euronews.com/2022/05/20/gerhard-schroder-germany-s-ex-chancellor-quits-russian-energy-giant-rosneft-amid-pressure->
82. Слово і діло. (2022, 26 січня). Замість зброї: Німеччина надішле Україні 5 тисяч військових касок.

<https://www.slovoidilo.ua/2022/01/26/novyna/pravo/zbroiy-nimechchyna-nadishle-ukrayini-5-tysyach-vijskovykh-kasok>

83. U.S. News & World Report. (2024, February 23). *These countries have committed the most aid to Ukraine.* <https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/these-countries-have-committed-the-most-aid-to-ukraine>
84. Scholz, O. (2022, 27 лютого). *Policy statement by Olaf Scholz, Chancellor of the Federal Republic of Germany and Member of the German Bundestag, 27 February 2022 in Berlin.* Федеральний уряд Німеччини. <https://www.bundesregierung.de/breg-en/service/archive/policy-statement-by-olaf-scholz-chancellor-of-the-federal-republic-of-germany-and-member-of-the-german-bundestag-27-february-2022-in-berlin-2008378>
85. Helferich, J. (2023). The (false) promise of Germany's Zeitenwende. *European View*, 22(1), 85–95. <https://doi.org/10.1177/17816858231157556>
86. Süddeutsche Zeitung. (2022, 27 лютого). *Konflikte – Deutschland reagiert auf Putins Aggression.* <https://www.sueddeutsche.de/politik/konflikte-deutschland-reagiert-auf-putins-aggression-dpa.urn-newsml-dpa-com-20090101-220227-99-307983>
87. Wintour, P. (2022, 4 березня). *The week where decades happened: how the west finally woke up to Putin.* The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/04/russia-ukraine-how-the-west-woke-up-to-vladimir-putin>
88. Vock, I. (2022, 16 лютого). *Olaf Scholz is getting tougher on Russia, if only his allies would notice.* New Statesman. <https://www.newstatesman.com/world/europe/2022/02/olaf-scholz-is-getting-tougher-on-russia-if-only-his-allies-would-notice>
89. Riley, C., & Horowitz, J. (2022, February 23). *Germany halts Nord Stream 2 and Russia responds with a stark warning.* CNN Business. <https://edition.cnn.com/2022/02/22/business/nord-stream-2-germany-russia/index.html>

90. Schiermeyer, M. (2023, 22 лютого). *Markus Söder beim Aschermittwoch: Alle reden von Zeitenwende – aber bisher ist es nur eine Zeitlupe*. Der Spiegel. <https://www.spiegel.de/politik/deutschland/markus-soeder-beim-aschermittwoch-alle-reden-von-zeitenwende-aber-bisher-ist-es-nur-eine-zeitlupe-a-c27cf5ae-18c0-44e8-8224-3aea9e744cbf>
91. Karnitschnig, M. (2023, 27 лютого). *The truth about Germany's defense policy shift*. Politico. <https://www.politico.eu/article/germany-zeitenwende-defense-spending-nato-gdp-target-scholz-ukraine-war-russia/>
92. Zakaria, F. (Host). (2022, February 22). *Zakaria asks German chancellor what happens next in Putin's war with Ukraine* [Video]. CNN. <https://www.youtube.com/watch?v=ON1C6XpBaVI>
93. Радіо Свобода. (2025, 22 травня). *В Єврокомісії озвучили, скільки Росія заробила на експорті енергоносіїв до Європи*. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-yevrokomisiya-rosiya-haz/33420649.html>
94. International Energy Agency. (2022, March 21). *Energy fact sheet: Why does Russian oil and gas matter?* <https://www.iea.org/articles/energy-fact-sheet-why-does-russian-oil-and-gas-matter>
95. European Commission. (n.d.-b). *REPowerEU*. https://commission.europa.eu/topics/energy/repowereu_en
96. European Commission. (n.d.-c). *EU Energy Platform*. https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-security/eu-energy-platform_en
97. Суспільне Новини. (2022, 27 липня). *Газпром з 27 липня скорочує постачання газу «Північним потоком-1» до 20% від номінальної потужності*. <https://suspilne.media/264854-gazprom-z-27-lipna-skorocue-postacanna-gazu-pivnicnim-potokom-1-do-20-vid-nominalnoi-potuznosti/>
98. Associated Press. (2022, 27 квітня). *Putin gas cutoff shakes up Europe at little cost to Kremlin*. <https://apnews.com/article/russia-ukraine-putin-business-europe-moscow-4790d3d85ac2cf9a8d8b19d2717c0e03>

99. Hungary Today. (2022, жовтень 9). *Hungary unaffected by Russian gas transit halt through Ukraine*. Hungary Today. <https://hungarytoday.hu/hungary-russian-gas-shipments/>
100. Republic World. (2022, 3 квітня). *Slovak Economy Minister Sulik asserts country willing to pay for Russian gas supplies in rubles*. <https://www.republicworld.com/world-news/russia/slovak-economy-min-sulik-asserts-country-willing-to-pay-for-russian-gas-supplies-in-rubles-articleshow>
101. Nolan, D. (2022, May 20). *OMV to transfer euros to Russia for payments to Gazprom*. Central European Times. <https://centraleuropeantimes.com/omv-to-transfer-euros-to-russia-for-payments-to-gazprom/>
102. Eni. (2022, 17 травня). *Eni розпочинає процес відкриття рахунків у Газпромбанку без прийняття односторонніх змін до контрактів*. Eni. <https://www.eni.com/en-IT/media/press-release/2022/05/eni-starts-process-opening-accounts-gazprom-bank.html>
103. MercoPress. (2022, 11 травня). *Germany's largest gas importer accepts Moscow terms and pays in Euros/Rubles*. MercoPress. <https://en.mercopress.com/2022/05/11/germany-s-largest-gas-importer-accepts-moscow-terms-and-pays-in-euros-rubles>
104. NBC News. (2022, 26 квітня). *Russia halts gas supplies to Poland and Bulgaria over payment dispute*. NBC News. <https://www.nbcnews.com/news/world/russia-halts-gas-supplies-poland-bulgaria-matter-rcna26198>
105. Eurostat. (2023, April 26). *Electricity and gas prices reached record levels in 2022*. Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/w/ddn-20230426-2>
106. Christensen, A. B. (2023, September 24). *The energy crisis added EUR 336 billion to EU electricity bills in 2022*. Ramboll. <https://www.ramboll.com/insights/decarbonise-for-net-zero/the-energy-crisis-added-eur-336-billion-to-eu-electricity-bills-in-2022>

107. Reuters. (2025-a, 23 травня). *Hungary's Orban says EU plan to ban Russian energy imports must be prevented.* Reuters. <https://www.reuters.com/business/energy/hungarys-orban-says-eu-plan-ban-russian-energy-imports-must-be-prevented-2025-05-23/>
108. Report.az. (2023, 19 січня). *Borrell: EU to fully ditch Russian energy resources by end of 2023.* Report.az. <https://report.az/en/energy/borrell-eu-to-fully-ditch-russian-energy-resources-by-end-of-2023/>
109. Abnett, K. (2025, April 14). *EU plan to end Russian oil and gas imports due out in May.* Reuters. <https://www.reuters.com/business/energy/eu-plan-end-russian-oil-gas-imports-due-out-may-2025-04-14/>
110. European Parliament. (2024, April 5). *Deal on trade support for Ukraine with more protection for EU farmers.* <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240405IPR20228/deal-on-trade-support-for-ukraine-with-more-protection-for-eu-farmers>
111. Harding, L., & O'Carroll, L. (2024, 20 лютого). *Polish farmers dump grain in protest as Ukraine dispute deepens.* The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2024/feb/20/polish-farmers-dump-grain-in-protest-as-ukraine-dispute-deepens>
112. Euractiv. (2023, 15 вересня). *Poland, Hungary, Slovakia to introduce own bans on Ukraine grains.* Euractiv. <https://www.euractiv.com/section/global-europe/news/poland-hungary-slovakia-to-introduce-own-bans-on-ukraine-grains/>
113. Shandra, A. (2023, 16 вересня). *Poland, Hungary, and Slovakia prolong unilateral restrictions on Ukrainian grain imports, defying EU.* Euromaidan Press. <https://euromaidanpress.com/2023/09/16/poland-hungary-and-slovakia-prolong-unilateral-restrictions-on-ukrainian-grain-imports-defying-eu/>
114. Shekina, D. (2023, 16 вересня). *Словаччина заборонила імпорт українського зерна до кінця року.* RBC-Україна. <https://newsukraine.rbc.ua/news/slovakia-bans-ukrainian-grain-import-until-1694864509.html>

115. DW Україна. (2023, 1 червня). *Болгарія розблокувала імпорту зерна з України.* <https://www.dw.com/uk/bulgaria-rozblokuvala-import-zerna-z-ukraini/a-66809418>
116. Прасад, А. (2023, 15 вересня). *Єврокомісія не продовжила заборону на імпорту українського зерна.* Forbes Україна. <https://forbes.ua/news/evrokomisiya-ne-prodovzhila-zaboronu-na-import-ukrainskoi-agroproduksii-do-pyati-krain-bloku-15092023-16047>
117. European Commission. (2024, July 1). *Emergency brake triggered on eggs and sugar imports from Ukraine.* https://agriculture.ec.europa.eu/media/news/emergency-brake-triggered-eggs-and-sugar-imports-ukraine-2024-07-01_en
118. Суспільне Новини. (2023, 18 вересня). *Україна подала позов до СОТ проти Польщі, Словаччини та Угорщини через заборону імпорту зерна.* <https://suspilne.media/575307-ukraina-podala-pozov-do-sot-proti-polsi-slovaccini-ta-ugorsini-cerez-zaboronu-importu-zerna/>
119. Financial Times. (2023-а, 15 вересня). *Ukraine willing to accept restrictions on EU trade.* <https://www.ft.com/content/7d5fe7d8-6f08-47b7-859a-5232742b9c2b>
120. Magyar Nemzet. (2025, 19 травня). *Ukraine's EU Accession Is Dangerous for All Europe.* <https://magyarnemzet.hu/english/2025/05/ukraines-eu-accession-is-dangerous-for-all-europe>
121. MSN. (2025-б, 1 червня). *Everything we know so far about the coalition of the willing for Ukraine.* <https://www.msn.com/en-ie/news/other/everything-we-know-so-far-about-the-coalition-of-the-willing-for-ukraine/ar-AA1C8l7h?ocid=BingNewsSerp>
122. Vinocur, N. (2015, 20 серпня). *National Front ousts Jean-Marie Le Pen.* Politico. <https://www.politico.eu/article/jean-marie-le-pens-moment-of-truth/>
123. MSN. (2025-с, 1 червня). *Why the French far right depends on Marine Le Pen.* <https://www.msn.com/en-us/news/world/why-the-french-far-right-depends-on-marine-le-pen/ar-AA1C11vs?ocid=BingNewsSerp>

124. The Page. (2024, 4 березня). *Французькі законодавці визнали право на аборт конституційним*. <https://thepage.ua/ua/economy/francuzki-zakonodavci-viznali-pravo-na-abortion-konstitucijnim>
125. Ifop. (2025, лютий). *Les intentions de vote en cas d'élections législatives*. <https://www.ifop.com/wp-content/uploads/2025/02/121379-Rapport-Ifop-pour-IOpinion.pdf>
126. Радіо Свобода. (2024, 1 липня). *Ультраправі виграли перший тур дострокових виборів у Франції – офіційні дані*. <https://www.radiosvoboda.org/a/news-ultrapravi-vyhraly-pershij-tur-vyboriv-u-franciji/33014887.html>
127. Tiberj, V. (2012). *France 2011-2012 : chronique d'une alternance annoncée*. L'état du Monde, La Découverte. <https://sciencespo.hal.science/hal-01054013/file/france-2011.pdf>
128. Basso, D. (2022, January 12). *Le Pen wants EU to be 'association of free nations'*. Euractiv. <https://www.euractiv.com/section/elections/news/le-pen-wants-eu-to-be-association-of-free-nations/>
129. Basso, D. (2023, June 15). *Le Pen slams Meloni's migration 'concessions' to the EU*. Euractiv. <https://www.euractiv.com/section/politics/news/le-pen-slams-melonis-migration-concessions-to-the-eu/>
130. Vinocur, N., Caulcutt, C., de La Baume, M., & von der Burchard, H. (2022, April 21). *Marine Le Pen and the end of the EU as we know it*. Politico. <https://www.politico.eu/article/marine-le-pen-france-election-2022-president-end-of-europe-as-we-know-it/>
131. Dziubińska, A. (2022, April 22). *Le Pen's vision of foreign policy*. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. <https://pism.pl/publications/le-pens-vision-of-foreign-policy>
132. Rahman, M. (2024, April 5). *Here's what a Le Pen presidency would really mean for France — and the EU*. Politico. <https://www.politico.eu/article/france-what-le-pen-president-would-mean-eu-elections-national-rally/>

133. Rassemblement National. (2022). *Le programme de Marine Le Pen*. M la France. <https://mlafrance.fr/programme>
134. Lesueur, C. (2025, March 11). *Pro-Trump or anti-American? Le Pen gets caught between new and old sentiments*. Le Monde. https://www.lemonde.fr/en/opinion/article/2025/03/11/pro-trump-or-anti-american-le-pen-gets-caught-between-new-and-old-sentiments_6739025_23.html
135. France 24. (2023, June 3). *Le Pen's far right served as mouthpiece for the Kremlin, says French parliamentary report*. <https://www.france24.com/en/france/20230603-le-pen-s-far-right-served-as-mouthpiece-for-the-kremlin-says-french-parliamentary-report>
136. Bond, I., & Springford, J. (2022, April 11). *What would President Le Pen mean for Europe? A manifesto for trouble*. Centre for European Reform. <https://www.cer.eu/insights/what-would-president-le-pen-mean-europe-manifesto-trouble>
137. Corbet, S. (2025, March 31). *French far-right leader Marine Le Pen barred from seeking office for 5 years, a political earthquake*. AP News. <https://apnews.com/article/france-marine-le-pen-verdict-presidential-election-348a9dad6f207c77eaa80c6ace78d516>
138. Giordano, E. (2025, March 31). *Marine Le Pen's allies in Russia and Hungary lash out at guilty verdict*. Politico. <https://www.politico.eu/article/marine-le-pen-allies-russia-hungary-lash-out-guilty-verdict/>
139. Deutsche Welle. (2025-b). *Європейські ультраправі та Москва заступилися за Ле Пен*. <https://www.dw.com/uk/evropejski-ultrapravi-ta-moskva-zastupilisa-za-le-pen/a-72099715>
140. Johecová, K. (2025, April 4). *'FREE MARINE LE PEN!' Trump lodges defense of convicted French far-right icon*. Politico. <https://www.politico.eu/article/free-marine-le-pen-says-donald-trump-voices-support-convicted-far-right-leader/>

141. Adamson, T. (2025, April 1). *Marine Le Pen brought the far right to France's front door*. AP News. <https://apnews.com/article/marine-le-pen-profile-far-right-france-court-54980c712a58928af11f47c81b039a94>
142. Timsit, J. (2025, March 31). *Six Français sur dix jugent que la condamnation de Marine Le Pen ne constitue pas un handicap pour le RN*. Le Figaro. <https://www.lefigaro.fr/politique/six-francais-sur-dix-pensent-que-la-condamnation-de-marine-le-pen-ne-constitue-pas-un-handicap-pour-le-rn-20250331>
143. Martin, N. (2025, April 5). *Germany: Far-right AfD draws level with conservatives — poll*. Deutsche Welle. <https://www.dw.com/en/germany-far-right-afd-draws-level-with-conservatives-poll/a-72150148>
144. Blackburn, A. (2024, September 10). *How the AfD's pro-Russian stance is reshaping East German politics*. Bloomsbury Intelligence and Security Institute. <https://bisi.org.uk/reports/how-the-afds-pro-russian-stance-is-reshaping-east-german-politics>
145. Nöstlinger, N. (2025-a, April 1). *Germany's far-right AfD dissolves extremist youth branch to avert ban*. Politico. <https://www.politico.eu/article/afd-ends-youth-branch-germany/>
146. Liboreiro, J., & Genovese, V. (2024, July 10). *AfD and allies form new far-right group in Brussels called Europe of Sovereign Nations*. Euronews. <https://www.euronews.com/my-europe/2024/07/10/afd-and-allies-form-new-far-right-group-in-brussels-called-europe-of-sovereign-nations>
147. Robertson, N. (2024, August 12). *Germany's far-right AfD quietly settles down in Brussels and looks to grow ESN group*. Euractiv. <https://www.euractiv.com/section/politics/news/germanys-far-right-afd-quietly-settles-down-in-brussels-and-looks-to-grow-esn-group/>
148. Schulten, L. (2023, August 10). *Euroskeptic parties like Germany's AfD seek nationalist EU reform*. Deutsche Welle. <https://www.dw.com/en/euroskeptic-parties-like-germanys-afd-seek-nationalist-eu-reform/a-66488343>

149. Benson, R. (2024, October 30). *A bellwether for trans-Atlantic democracy: The rise of the German far right*. Center for American Progress. <https://www.americanprogress.org/article/a-bellwether-for-trans-atlantic-democracy-the-rise-of-the-german-far-right/>
150. Robertson, N. (2023, July 10). *The aftermath of Germany's 2022 gas buying spree: A €7bn bill for consumers*. Euractiv. <https://www.euractiv.com/section/eet/news/the-aftermath-of-germanys-2022-gas-buying-sprees-a-e7bn-bill-for-consumers/>
151. Alternative für Deutschland. (2023, грудень). *Europawahlprogramm 2024*. https://www.afd.de/wp-content/uploads/2023/12/AfD_EW_Programm_2024.pdf
152. Nöstlinger, N. (2024, December 20). *Backlash builds as Elon Musk endorses Germany's far right*. Politico. <https://www.politico.eu/article/elon-musk-endorses-germanys-far-right/>
153. Nöstlinger, N. (2025-b, January 16). *Musk-backed German far-right leader to attend Trump inauguration*. Bloomberg. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-01-16/musk-backed-german-far-right-leader-to-attend-trump-inauguration>
154. Götschenberg, M., & Schmidt, H. (2025, 2 травня). *AfD laut Verfassungsschutz "gesichert rechtsextremistisch"*. Tagesschau. <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/verfassungsschutz-afd-102.html>
155. Marsh, S., & Sychev, A. (2025, February 19). *Germany's far-right AfD is shut out of power for now, but waiting in the wings*. Reuters. <https://www.reuters.com/world/europe/germanys-far-right-afd-is-shut-out-power-now-waiting-wings-2025-02-19/>
156. Кравчик, В. (2023, 26 липня). *Як ЄС позиціонує себе на глобальній арені?* Prism UA. <https://prismua.org/як-єс-позиціонує-себе-на-глобальній-ар/>
157. European Commission. (2025-a, June 2). *A stronger Europe in the world*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/story-von-der-leyen-commission/stronger-europe-world_en

158. Élysée Palace. (2017, September 26). *President Macron gives speech on new initiative for Europe.* <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2017/09/26/president-macron-gives-speech-on-new-initiative-for-europe>
159. Європейська правда. (2022, 12 жовтня). *"Ми входимо в ідеальний шторм": виступ топдипломата ЄС про нову світову реальність.* <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/12/7148529/>
160. Vinocur, N., & Barigazzi, J. (2025, March 20). *EU plan to send more military aid to Ukraine in shambles.* Politico. <https://www.politico.eu/article/military-aid-ukraine-kaja-kallas-ukraine-eu-leaders-rounds-artillery/>
161. European Commission. (2025-b, April 30). *EU military support to Ukraine.* https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/eu-military-support-ukraine_en
162. Deutsche Welle. (2025-с, 20 травня). *ЄС офіційно затвердив 17-й пакет санкцій проти РФ.* <https://www.dw.com/uk/es-oficijno-zatverdiv-17j-paket-sankcij-proti-rf/a-72607083>
163. European Commission. (n.d.-d). *Ukraine's path towards EU accession.* https://commission.europa.eu/topics/eu-solidarity-ukraine/ukraines-path-towards-eu-accession_en
164. European Institute for International Relations. (2022, June 30). *European Union awards Ukraine candidate status: What does that mean for Ukraine and the rest of Europe?* <https://www.eiir.eu/recent-topics/european-union-awards-ukraine-candidate-status-what-does-that-mean-for-ukraine-and-the-rest-of-the-europe/>
165. Financial Times. (2023-b, December 21). *Viktor Orbán vows to stand firm against EU funding for Ukraine.* <https://www.ft.com/content/14574bd9-e4c0-4423-9b47-74388b62c750>
166. Ministry of Finance of Ukraine. (2024, February 27). *The European Parliament approved the Ukraine Facility with EUR 39 billion of budget support for*
2024–2027.

https://mof.gov.ua/en/news/the_european_parliament_approved_the_ukraine_facility_with_eur_39_billion_of_budget_support_for_2024-2027-4464

167. Energy World. (2025, 15 січня). *10 країн ЄС, зокрема Румунія, вимагають санкцій проти всіх імпортів російського газу, включаючи СПГ.*
<https://energyworld.ro/2025/01/15/eu-ten-eu-countries-including-romania-demand-sanctions-on-all-russian-gas-imports-including-lng/>
168. European Commission. (n.d.-e). *Governance of the internal energy market.*
https://energy.ec.europa.eu/topics/markets-and-consumers/governance-internal-energy-market_en
169. Andersson, J. J. (2023, 3 квітня). *Buying weapons together (or not): Joint defence acquisition and parallel arms procurement.* European Union Institute for Security Studies. <https://www.iss.europa.eu/publications/briefs/buying-weapons-together-or-not>
170. Council of the European Union. (2025, May 27). *SAFE: Council adopts €150 billion boost for joint procurement on European security and defence.*
<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/05/27/safe-council-adopts-150-billion-boost-for-joint-procurement-on-european-security-and-defence/>
171. European Commission. (2025-с, 5 березня). *Commission proposes 2-year extension to EU Gas Storage Regulation.*
https://energy.ec.europa.eu/news/commission-proposes-2-year-extension-eu-gas-storage-regulation-2025-03-05_en
172. European Commission. (n.d.-f). *AggregateEU.*
https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-security/eu-energy-platform/aggregateeu_en
173. European Commission. (n.d.-g). *Ukraine Facility.*
https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/ukraine-facility_en
174. European External Action Service. (n.d.). *EUVsDisinfo.*
<https://euvsdisinfo.eu/>

175. European Commission. (n.d.-h). *Rule of law conditionality regulation*. https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/eu-budget/protection-eu-budget/rule-law-conditionality-regulation_en
176. European Union. (2012-a). *Consolidated version of the Treaty on European Union, Article 7*. Official Journal of the European Union. https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/teu/2012/art_7/oj/eng
177. European Union. (2012-b). *Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012M024>
178. Toynbee, A. J. (1953). *The World and the West*. Oxford University Press.
179. Diamond, L., Plattner, M. F., Chu, Y.-h., & Tien, H.-m. (Eds.). (1997). *Consolidating the third wave democracies*. Johns Hopkins University Press.
180. European Parliament. (2022). *EU strategic autonomy 2013–2023: From concept to capacity*. <https://policycommons.net/artifacts/2540020/eu-strategic-autonomy-2013-2023/3562441/>
181. European Union. (2012-c). *Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (TFEU)* (Consolidated version 2012, OJ C 326). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M042>
182. Le Gleut, R., & Conway-Mouret, H. (2019). *European Defence: The Challenge of Strategic Autonomy* (Rapport d'information n° 626 [2018–2019], tome II). Sénat. https://www.senat.fr/rap/r18-626-2/r18-626-2_mono.html
183. Marcus, J. (2018, November 6). *France's Macron pushes for 'true European army'*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-europe-46108633>
184. Lubold, G., De Luce, D., & Kube, C. (2025, April 8). *Pentagon considering proposal to cut thousands of troops from Europe, officials say*. NBC News. <https://www.nbcnews.com/politics/national-security/pentagon-considering-proposal-cut-thousands-troops-europe-officials-sa-rcna199603>
185. European Commission. (n.d.-i). *College 2024–2029*. <https://ec.europa.eu/stories/2024-2029-commission/college-2024-2029/index.html>

186. European Commission. (n.d.-j). *EU–US trade relations*.
https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/united-states_en
187. Grantham-Philips, W. (2025, May 29). *Trump's tariffs have launched global trade wars. Here's a timeline of how we got here*. Associated Press.
<https://apnews.com/article/consumer-prices-inflation-trump-trade-6ea513a44876c2f4dc948a25c15b0eb0>
188. Euractiv. (2025, 1 червня). *Germany opposes France's proposal to tax US big tech as reciprocal tariffs*.
<https://www.euractiv.com/section/tech/news/germany-opposes-frances-proposal-to-tax-us-big-tech-as-reciprocal-tariffs/>
189. Navach, G., & Fonte, G. (2025, April 5). *Italy warns against counter-tariffs on U.S., calls for budget leeway*. Reuters.
<https://www.reuters.com/world/europe/italy-says-counter-tariffs-would-be-wrong-response-us-tariffs-2025-04-05/>
190. Weizman, J., & Gavin, G. (2025, April 4). *EU can still do deal with Trump to beat tariffs, says Czechia*. Politico. <https://www.politico.eu/article/eu-deal-donald-trump-tariffs-czechia-jan-lipavsky-american-gas/>
191. Harvey, L. (2025, April 3). *Europe prepares countermeasures to Trump's tariffs, calling them a 'major blow to the world economy'*. CNN.
<https://amp.cnn.com/cnn/2025/04/03/business/europe-tariffs-us-von-der-leyen-intl-hnk/index.html>
192. Yaffe-Bellany, D. (2025, May 23). *Trump tariffs pit Europe against the U.S., with Apple caught in the middle*. The New York Times.
<https://www.nytimes.com/2025/05/23/us/politics/trump-tariffs-eu-apple.html?smid=url-share>
193. Liboreiro, J. (2025, April 16). *"The West as we knew it no longer exists," von der Leyen says amid Trump tensions*. Euronews.
<https://www.euronews.com/my-europe/2025/04/16/the-west-as-we-knew-it-no-longer-exists-von-der-leyen-says-amid-trump-tensions>

194. European Parliament. (2016, May 12). *Resolution of 12 May 2016 on the EU trade policy review*. Official Journal of the European Union. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0223_EN.html
195. Mokrani, F. (2025, April 14). *Spain reaches out to China as EU hesitates*. Euro Weekly News. <https://euroweeklynews.com/2025/04/14/spain-reaches-out-to-china-as-eu-hesitates/>
196. Bermingham, F., & Zhou, L. (2025, May 23). *EU threatens to walk away from trade showdown with China over lack of progress*. South China Morning Post. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3311608/eu-threatens-walk-away-trade-showdown-china-over-lack-progress>
197. Bloomberg. (2025, May 6). *Xi urges EU to join forces against unilateralism in swipe at US*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-05-06/xi-urges-eu-to-join-forces-against-unilateralism-in-swipe-at-us>
198. Reuters. (2025-b, April 10). *EU leaders plan Beijing trip in July for summit with China's Xi, SCMP reports*. <https://www.reuters.com/world/eu-leaders-plan-beijing-trip-july-summit-with-chinas-xi-scmp-reports-2025-04-10/>
199. Newstalk. (2025, April 14). *President of the European Central Bank – Christine Lagarde* | Newstalk. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=2LBpP-k0UZY>
200. Weissert, W., Miller, Z., & Madhani, A. (2025, 28 лютого). *Зустріч Трампа та Зеленського в Овальному кабінеті: суперечка, яка потрясла відносини США та України*. Associated Press. <https://apnews.com/article/zelenskyy-europe-trump-meeting-washington-oval-office-f7a38b4f7d4d5557575e6788e27687eb>
201. RFE/RL. (2025, March 27). *Macron pushes forward with reassurance force plans for Ukraine following summit*. <https://www.rferl.org/a/zelenskyy-macron-ukraine-russia-coalition-willing/33361483.html>
202. Watts, J. (2025, February 25). *Germany's Friedrich Merz, conservative leader, eyes chancellorship amid US ties debate*. Newsweek. <https://www.newsweek.com/germany-merz-election-chancellor-us-2035083>

203. Kirby, P. (2025, February 24). *Germany's conservatives celebrate, but far right enjoy record result.* BBC News. <https://www.bbc.com/news/articles/cvgenlw94n3o>
204. Ross, T., & Nöstlinger, N. (2025, February 23). *Germany's Merz vows 'independence' from Trump's America, warning NATO may soon be dead.* Politico. <https://www.politico.eu/article/friedrich-merz-germany-election-united-states-donald-trump-nato/>
205. Handelsblatt. (2025, КВІТЕНЬ 14). *Friedrich Merz im Interview: „Zu lange die Trittbrettfahrer der Amerikaner“.* <https://www.handelsblatt.com/politik/deutschland/friedrich-merz-im-interview-zu-lange-die-trittbrettfahrer-der-amerikaner/100120693.html>
206. Global Firepower. (2025). *2025 Military Strength Ranking.* <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php>
207. Danylyuk, O. V., & Watling, J. (2025, April 3). *Winning the industrial war: Comparing Russia, Europe and Ukraine, 2022–24.* Royal United Services Institute. <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/occasional-papers/winning-industrial-war-comparing-russia-europe-and-ukraine-2022-24>
208. Cadier, L. (2025, березень 27). *As Macron talks about building up Europe's defenses, Ukraine awaits for actual results.* MSN. <https://www.msn.com/en-us/news/world/as-macron-talks-about-building-up-europe-s-defenses-ukraine-awaits-for-actual-results/ar-AA1BJomw?ocid=BingNewsSerp>
209. International Institute for Strategic Studies. (2025). *Defence spending and procurement trends. The Military Balance 2025.* <https://www.iiss.org/publications/the-military-balance/2025/defence-spending-and-procurement-trends/#:~:text=As%20a%20proportion%20of%20GDP%2C%20global%20spending%20increased,surged%20to%2011.7%25%20in%20real%20terms%20in%202024.>
210. Malingre, V. (2025, March 4). *EU chief unveils €800 billion plan to 'rearm' Europe.* Le Monde. <https://www.lemonde.fr/en/european->

[union/article/2025/03/04/eu-chief-reveals-800-billion-plan-to-rearm-europe 6738782 156.html](https://www.euractiv.com/en/union/article/2025/03/04/eu-chief-reveals-800-billion-plan-to-rearm-europe-6738782-156.html)

211. Nöstlinger, N. (2025-c, May 14). *Germany's Merz vows to build Europe's strongest army*. Politico. <https://www.politico.eu/article/friedrich-merz-germany-bundestag-europe-conventional-army/>
212. Deutsche Welle. (2025-d). *Germany's Bundestag votes in favor of reforming debt brake*. <https://www.dw.com/en/germanys-bundestag-votes-in-favor-of-reforming-debt-brake/live-71956815>
213. Adler, K. (2025, February 24). *Germany's Friedrich Merz signals seismic shift in Europe-US relations*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/articles/cpv4n0dg3v3o>
214. Боррель, Ж. (2022, 12 жовтня). *"Ми входимо в ідеальний шторм": виступ топдипломата ЄС про нову світову реальність*. Європейська правда. <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/12/7148529/>
215. Reuters. (2025-c, April 8). *Germany temporarily halts resettlement of UN refugees, dpa reports*. <https://www.reuters.com/world/europe/germany-temporarily-halts-resettlement-un-refugees-dpa-reports-2025-04-08/>
216. Carolan, C. (2024, February 26). *It is 'logical' to cut social spending in favour of NATO budget, says De Croo*. The Brussels Times. <https://www.brusselstimes.com/940835/it-is-logical-to-cut-social-spending-in-favour-of-nato-budget-says-de-croo>
217. Pinto, F. (2025, April 5). *Thousands join Five Star Party rally in Rome against the EU's rearmament plan*. Euronews. <https://www.euronews.com/my-europe/2025/04/05/thousands-join-five-star-party-rally-in-rome-against-the-eus-rearmament-plan>

АНОТАЦІЯ

Магістерської роботи

Тема: Проблема єдності держав-членів Європейського Союзу в зовнішній та безпековій політиці в умовах російського повномасштабного вторгнення в Україну

Студент: Хочанівський Костянтин Вікторович

Рік навчання, факультет: 2 р. н., Факультет соціальних наук та соціальних технологій, Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Науковий керівник: старший викладач кафедри міжнародних відносин, Краєв О. В.

Рецензент:

Захищена: “ ____ ” _____ 20_ р.

Короткий зміст роботи:

У дослідженні була проведена концептуалізація понять «союз», «єдність» і «стратегічна автономія» та систематизація основних методологічних підходів до аналізу єдності Європейського Союзу у сфері зовнішньої та безпекової політики. Ми встановили еволюцію позиції Емануеля Макрона та висвітлили позиції правих сил ЄС на прикладі «Альтернативи для Німеччини» та «Національного об'єднання» щодо підтримки України та оборони Європи у контексті повномасштабного вторгнення РФ. Окрім того, у роботі були виявлені наслідки «business as usual» підходу для координації дій ЄС у відповідь на російське вторгнення в Україну через аналіз кейсів енергетичної та зернової криз у Європі. Ми також виокремили інструменти та механізми Єврокомісії для забезпечення єдності у зовнішній та безпековій політиці та визначили, яку роль відіграє створення європейської армії в утвердженні стратегічної автономії ЄС.

Ключові слова: Європейська комісія, стратегічна автономія, єдність, союз, національні інтереси, наднаціональні структури, російське повномасштабне вторгнення.

Short summary:

The study conceptualized the concepts of "union", "unity" and "strategic autonomy" and systematized the main methodological approaches to the analysis of the unity of the European Union in the field of foreign and security policy. We established the evolution of Emmanuel Macron's position and highlighted the positions of the right-wing forces of the EU using the example of the "Alternative for Germany" and the "National Union" regarding support for Ukraine and the defense of Europe in the context of a full-scale invasion by the Russian Federation. In addition, the work revealed the consequences of the "business as usual" approach for coordinating the EU's actions in response to the Russian invasion of Ukraine through the analysis of cases of energy and grain crises in Europe. We also identified the tools and mechanisms of the European Commission to ensure unity in foreign and security policy and determined the role of the creation of a European army in asserting the strategic autonomy of the EU.

Keywords: European Commission, strategic autonomy, unity, union, national interests, supranational structures, Russian full-scale invasion.